Český snář

Ludvík Vaculík

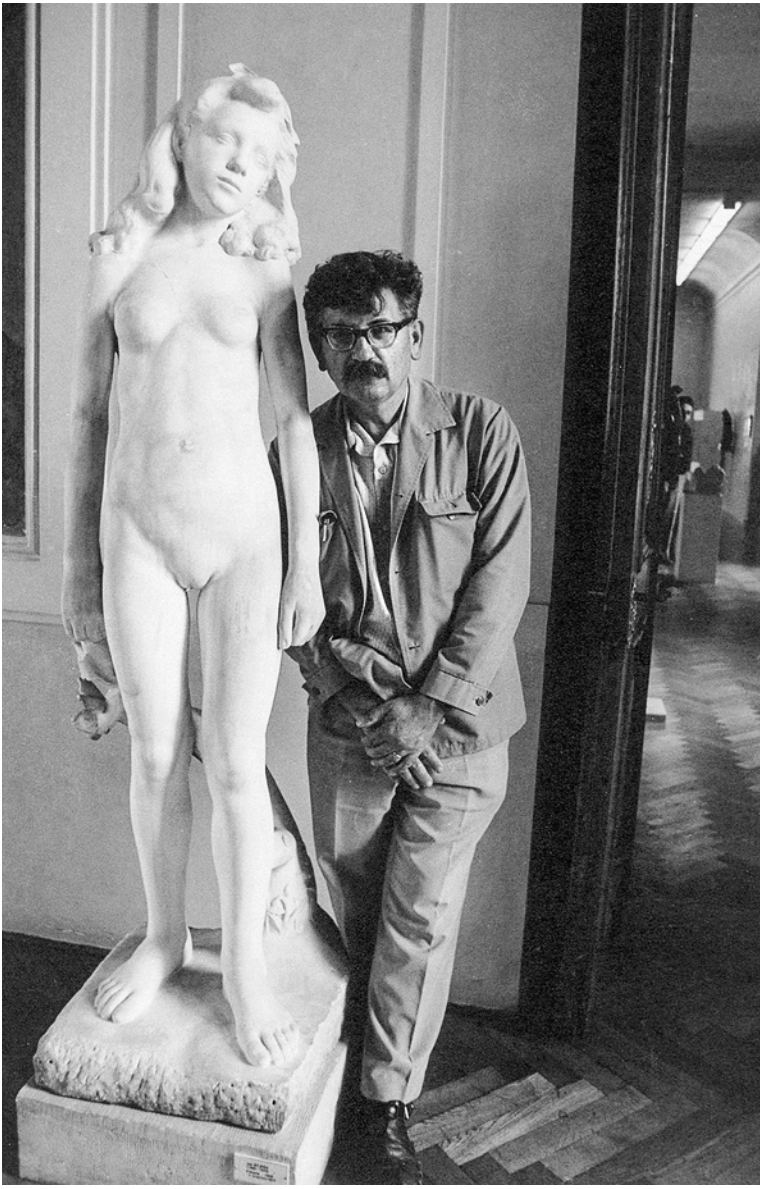

Ludvík Vaculík

Ludvík Vaculík

Český snář

(sny roku 1979)

PRAHA — BRNO 2024

ČESKÁ KNIŽNICE
Vydávají Nadační fond Česká knižnice, Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., a vydavatelství Host

www.kniznice.cz

Ústav pro českou literaturu
Akademie věd ČR

Akademie věd
České republiky

Publikace vznikla v rámci projektu Život jednoho románu: Vaculíkův Český snář v literární komunikaci (GA20-07879S), podpořeného Grantovou agenturou ČR a řešeného v Ústavu pro českou literaturu Akademie věd České republiky, v. v. i.

Kniha byla vydána s podporou Akademie věd České republiky.

Při vzniku edice byly využity bibliografické zdroje výzkumné infrastruktury Česká literární bibliografie – https://clb.ucl.cas.cz/ (kód ORJ: 90243).

Ediční příprava a komentář Petr Šámal, Daniela Iwashita, Michal Kosák a Hana Kosáková
Vědecká redakce Jiří Flaišman
Lektorovali: Mgr. Jiří Flaišman, Ph.D., a doc. Mgr. Michael Špirit, Ph.D.

Editors © Petr Šámal, Daniela Iwashita, Michal Kosák a Hana Kosáková, 2024
Commentary © Petr Šámal, Daniela Iwashita, Michal Kosák a Hana Kosáková, 2024
© Atlantis®, spol. s r. o., 1981
© Ludvík Vaculík — heirs, 2024
Cover photo © Jiří Kovanda, 2024
Cover photo reprography © Moravská galerie v Brně, 2024
Interior photos © Ludvík Vaculík, 1981, 1983, 1990, 2002, 2024; Oldřich Škácha — heirs (s. 67), 1981, 2024; Dagmar Hochová — heirs (s. 181), 1981, 2024

© Nadační fond Česká knižnice, 2024
© Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2024
© Host — vydavatelství, s. r. o., 2024 (elektronické vydání)
ISBN 978-80-275-2654-3 (PDF)
ISBN 978-80-275-2655-0 (ePUB)
ISBN 978-80-275-2656-7 (MobiPocket)

JIŘÍMU KOLÁŘOVI

PONDĚLÍ 22. LEDNA 1979

V noci jsem, nevím proč, nemohl spat, asi šestkrát byl jsem upíjet pivo nebo mléko, myslel jsem, že moje podráždění pochází z nějaké chemie. Necítil jsem únavu, naopak vzrušení a napětí. Jako bych pozdě vypil silnou kávu, ačkoli po té právě spím dobře, ale nic takového jsem neměl, jedině dávno odpoledne u Edy Kriseové čaj. Pak jsme všichni i s naším Hamburčanem šli na pantomimu, která se mi velice líbila, a po ní jsme velice slušně a včas šli domů. Teď mi napadá, jestli moje silné podráždění není od stroboskopického efektu, jehož tam Hybner brutálně účinně užívá.

Vrtalo mi to v noci hlavou a říkal jsem si, jak se už opravdu proti člověku, což jsem já, bouří i jeho biologie s neurologií. Ani necítím, že se namáhám, a jsem pak namožený. Ani nemám strach, a chvěju se, jako bych ho měl. Ani mě zvlášť neobtěžuje mluvit celý den německy, a v noci pak se všelijaké věty vracejí a vracejí a dotěravě si žádají gramatické opravy, z čehož vidím, jak mě to vysílilo. Ještě před třemi lety mohl jsem při výslechu zatlačit nastupující zákeřnou bolest žlučníku úpornou tichou kletbou a prosbou s vypětím vůle, přičemž mi na čele vyvstával studený pot, za který jsem se styděl. Poslední rok cítím jako rok přelomu sil, možností, rozumu a času. A napohled je všecko, i pro mě, jako dřív. Jsou tedy zřetelné prahy,

které postupně překračujeme. S dvouletým zdržením dostavila se mi prosím padesátka, asi, nebo co.

Jiří Gruša má radostné dny. Dostal německé vydání svého „Dotazníku“ a zároveň české od Škvoreckého. Raduje se z toho půvabně jak nějaký zelenáč, a vidím, jak mu to všichni okolo štědře a moudře přejí. Ivan mu krom věhlasu prorokuje i peníze, ale netroufá si odhadnout, jestli čtvrt nebo půl milionu. Chechtáme se, Jiří si legračně mne ručičky, hraje důvěru v Ivanovo proroctví a říká: „A konečně praštím s družstvem!“

Bádal jsem tedy v noci povinně (nikdy nepůjdu k psychiatrům) i v tomto oboru: nežere mě snad černá závist? Ale nacházím znovu výsledek tohoto smyslu: chválabohu, konečně má Jirka to, co jsme mu jaksi slibovali, když jsme ho táhli na naši „špatnou cestu“ — do Jürgenova nakladatelství, jež ho nechávalo čekat a čekat. Jako když někoho posilujete slibem překvapivé vyhlídky ještě za tamtím kopcem, pak tam dojdete — a on je uchvácen, a vy se jenom bojíte, jestli dost.

A tak jsem zjistil, znovu, že mně už asi chybí ta ctižádost nutná k psaní. Pocit povinnosti, který je také nutný, ten chlácholím výpočtem, že však dělám to a to. Cítím se úplně zaměstnaný. Ale v noci přichází mě cosi týrat, občas, a já mívám mučivé nutkání — protože chuť se nedá říct! — rožnout, sednout a psát, cokoliv. Této noci zas. Ale neudělal jsem to, protože by se rodina lekla. Ano, psát od večera do noci a třeba do rána, to je v pořádku. Ale začít od prostředka noci, nebo dokonce před ránem — choroba! A já to vím. Proto jsem si v noci uložil odsunout to puzení na dnešní večer. Začnu tedy zas psát takovéto zápisy? Já je léta odmítal!

Na zítřek mám předvolání na Bezpečnost k pravidelnému měsíčnímu „úřednímu jednání“. Bez uvozovek hodí se pro to nejlíp slovo vyhrůžky. Zvyknout si na to jakoby na nic — nikdy se nedá.

Teplota dnes trochu stoupla, jako by se chystala obleva. A já jsem původně chtěl ještě napsat o té „strašné zimě“ fejeton. — Aby mě nepředběhlo jaro!

ÚTERÝ 23. LEDNA 1979

Je čtvrt na dvanáct a kluci ještě nejsou doma. Nedokážu si tedy myslet, že jsem pro dnešek už sám. Budu vyrušen. Nemůžu dosáhnout samoty skoro nikdy, pořád tu někdo je. Je to můj stav, ne jejich. Oni, když mě vidí u stroje, proplazí se přes pokoj krom pozdravu bez pípnutí. Skrze sklo dvojích dveří vidím, že také Madla ještě v posteli čte. Čte Karolův podivný, židovský asi kalendář.

Karol Sidon tu byl dopoledne a přinesl ten kalendář, který je na čtvrt roku. Listoval jsem v něm a nemohl poznat, co je vážně a co z legrace. Autoři příspěvků nejsou většinou uvedeni, nebo jen šifrou. Je to samá horoskopie, kabala, mystika či co, vedle úvah nevím o čem. „Kolik exemplářů toho děláš?“ zeptal jsem se tužkou. Napsal odpověď a chechtal se tomu směšnému nákladu. Rád bych tu obskuritu poslal Šimečkovi do Bratislavy, ale rád bych si ji také nechal, a další exemplář nemůžu dostat. „Můžete mi taky něco napsat,“ pravil Karol. „Já, takový prosťáček?“ podivil jsem se. „Právě!“ řekl Karol. „Vy tam budete vypadat velice výstředně!“

Pravil, že Dienstbier měl domovní prohlídku. Hned jsem začal probírat, co mám doma: Černého připraveného k vazbě, pro Jana Trefulku balíček autorských výtisků „Zločinu pozdvižení“, několik hromádek připravených k zabalení, v každé z nich je Patočkův esej „Spisovatel a jeho věc“. A několik rukopisů ke čtení, z nichž nejchoulostivější jsou Tatarkovy „Písačky“, a kam budu každou noc zastrkávat toto svoje psaní?

Je půlnoc, přišel Jan. Ptám se, kde byl. Pomáhal Principálovi malovat byt. Principál divadélka Orfeus je po nemoci a včera se mu udělalo špatně od srdce, zrovna prý jako mně při malování před Vánoci. „Jak ty dopadls na policajtůře?“ zeptal se Jan. „Zas vyhrůžky,“ mávl jsem rukou, a nebudu o tom mluvit, ani tady psát. Stlačím tu věc až do nevýznamna. Ještě jednou projde tudy Jan: v pyžamu, s kapsami plnými jablek.

Madla zhasla. Každý večer leze do postele s útěchou, že je zas o den blíž k důchodu. Dnes přišla z práce nazlobenější než jindy, protože musela navíc uklízet v ústavu. Vedoucí před časem dostal

nápad, aby si pracovníci ústavu vzali úklid budovy. Madla to odmítla a já jsem jí to pro jistotu ještě i zakázal. „Proč nechce přijmout uklizečku?“ zeptal jsem se. „Nevím!“ vykřikla zlostně. Pak pravila: „Chce si upevnit pozici nahoře a moc dole. Nahoře vykáže úspory na mzdách a dole nadělí prémie.“ — „To je přeci za jedny peníze,“ řekl jsem. „Právě že ne. Prémiemi má diferencovat výkon psychologů, ale on je tedy dá za úklid.“ Starší ženy to odmítly, ale mladé blbé frcny se pro čtyři stovky zavázaly uklízet. A dům je zas špinavý, protože to, co uklizečka přece jen by udělala, toho se doktorky sotva dotknou, protože se štítí. A jsou jenom unavené, unavené, a peníze stejně nemají. A v kuchyňce nechávají po sobě špinavé nádobí, komu? Uklizečce? Lednice je zasviněná a popelníky pořád plné, kdo je uklidí, uklizečka? Ten, kdo se na to nevydrží už dívat. A tak od té doby, co si zaměstnanci sami uklízejí, berou ti, co místo nich musejí víc pracovat na vlastním úkolu ústavu, menší prémie. „Ale sakra, až budu končit, až se s nimi budu loučit, všecko to řeknu!“ praví Madla. „No a proč teda uklízelas?“ podivil jsem se. „Protože ona postgraduálně studuje, a je blbá, nestačí na to, tak se hodila marod, a kdo to uklidí?“ plivala Madla. „No tož to ty jsi také blbá,“ řekl jsem.

Je jedna hodina, přišel Ondráš. „Tak co,“ ptám se. Vykládá mi, že mu nový ředitel jejich podniku odmítl podepsat doporučení ke studiu na vysoké škole, ačkoli starý ředitel ho s tím slibem přijal do práce. „Proč?“ zeptal jsem se. „Prý mě nezná, prý si musí o mně získat informace.“ — „Aha,“ řekl jsem, „informací má jistě dost, ale musí jít někam pro rozum.“ — „Takový zapeklitý případ,“ řekl Ondráš. „Dobrou noc.“

Je půl třetí, protože jsem přestal psát. Představil jsem si, jak jdu všude dělat pořádek, jak dopadám, a musel jsem se hned dát do sklízení věcí, aby tu potom nebyly. Chtěl jsem dneska psát vloženou komentující kapitolu do „Milých spolužáků“, ale neudělal jsem k tomu ani čárku. Krom toho chci napsat fejeton o letošní zimě, abych obrátil náladu ve fejetonech jiným směrem. Ukazuje se však, že toto písání se nedá stlačit v cosi vedlejšího, co by mi nezaměstnávalo hlavu a nepřekáželo v důležitější práci. Je to špatné.

STŘEDA 24. LEDNA 1979

Dnešní odpoledne zas utraceno běháním okolo knížek. Jeden balík odvézt autorovi, aby podepsal titulní listy, vložil do textu fotografie a zanesl si to pak sám svázat tam a tam. Ptám se, dokdy to vyřídí. No… až udělá ty fotky… Vtípím se, že chlapec nemá peníze na materiál: dát mu předem šest set. Pak tramvají na jiný konec města, kde mám dneska vyzvednout svázané almanachy. Při pohledu na hodiny vidím, že to však už nestihnu, protože za chvíli se mám u Rudolfina sejít se Zdenou, která mi odevzdá další přepsané věci.

Jdu k Rudolfinu, syrově tu táhne. Přecházím, tu ke mně přistane zelené auto, v něm Zdena. „Napadlo mi, jestli nemáš zas nějaké pochůzky, tak jsem vzala auto." Ano, a uspořený čas že vybude pro ni. Ale omyl, pro dnešek. Jedeme středem Prahy, ulice pokryté prosolenou čvachtanicí jsou poloprázdné, můžu snadněji sledovat auta za námi. „Jak dopadlas," ptám se. Zdena si dnes vzala z práce volno na doktory. „Ále!" pleskne dlaní do volantu. „Víš co, nebudem o tom mluvit. Žijem!" říká nadšeně a ukáže na světla semaforu, jako by to měla být kvetoucí louka. Takové euforické výkřiky však u ní mohou skoro za pět minut skončit v těžké mlčenlivé nenáladě, kdybych trval na otázce: No a co ti řekli? Jedeme do knihárny pro almanachy. Zdena se tu výborně hodí, protože R., který je dával do vazby, uvedl, nevím proč, smyšlenou ženskou adresu. A teď bych si pro ně přišel já, jehož znají, a teprve tou skrývačkou mohli by ti nevinní lidé zneklidnět.

Zastavili jsme kousek od podniku, dal jsem Zdeně objednávku a dvě stě padesát korun a ona šla. Díval jsem se, nikde opodál nezastavilo žádné auto. Balík byl řádně těžký, v ceně přes dva tisíce, která teď ještě o dvě stě padesát korun vzrostla. To nebude rozumné brát jej domů, po včerejším varování!

Zastavili jsme se tedy u M., kde jsem balík složil a domluvil se, že přijdu zítra odpoledne a uděláme si s M. kroužek ručních prací. Teď, když to tak hladce a rychle proběhlo, mrzelo mě, že jsem s sebou nevzal ke svázání „Moje léta v Dijoně", která mi leží doma pod stolem. Ale bál jsem se manipulovat dvěma ztratitelnými věcmi současně. A bylo mi hloupé budit v paní knihařce otázku, jak to

přijde, že ať jde o jakéhosi Václava Černého nebo Alenu Novákovou, vždycky jsem to já.

Zdena se zeptala, kam chci teď (aspoň dvacetikorunu na benzin a přičíst ji k almanachům!), poručil jsem si na Novodvorskou za Jiřím Grušou. Jirka si četl samozřejmě svou německou knihu a hledal chyby překladu. Žádné vážné prý tam nejsou, menších je víc. Zdena mluvila v pokoji s Ivankou, psi tam lítali a chlapec Václav, pro mne však schválně Walter (aby se nestal českým králem, jak ctižádostivě sní Jirka), ťapal po celém bytě a všecko kazil: ulomil anténu tranzistoru, rozlil čaj na psacím stole… Já jsem si zatím s Jiřím cosi vyřizoval, přičemž většinu podstatných jmen, číslovky a některá slovesa jsme si sdělovali písemně tužkou. Takovémuto mému chování se většina přátel směje, ale rozkolísal jsem je už. Byl večer. Zašel jsem ještě k Otce Bednářové, která bydlí téměř naproti, ale nikdo nebyl doma. Mám dojem, že Otka se na mě hněvá, a vím proč. Vrátil jsem se k Jirkovi pro Zdenu a ta mě pak zavezla domů. Jiří chtěl, abych mu vylíčil, co mně chtěli na Bezpečnosti. Stručně jsem mu to vylíčil, měl bych i tady, jenže se mi strašlivě nechce.

Náš Ondráš dělal dnes řidičské zkoušky. Nebylo by nic zvláštního, kdyby je neudělal, vyhodili jich prý polovičku, ale jeho by se to dotklo trošku víc. Jana zas pozvali na ředitelství podniku na pohovor. Byl tam s pěti dalšími maturovanými vyučenci a jednali s nimi přívětivě: doporučí je ke studiu na vysoké škole, dokonce jim od třetího ročníku dají stipendium, zaváží-li se zůstat v podniku. Jsme z toho celá rodina zkoprnělí. Bojíme se, že víme víc než celý podnik: našeho Jana tam nebudou smět pustit.

ČTVRTEK 25. LEDNA 1979

Máme v Dobřichovicích dům, ale nemůžeme v něm bydlet. Dům je z konce století, skromný, ale pěkný a byl by pohodlný, kdybychom si ho směli uvnitř přestavět pro svou potřebu. Například v něm není koupelna. Má šest místností, z nichž my máme právo jenom na jednu, v ostatních jsou nájemníci. Když jsme dům před šesti lety koupili,

dali jsme jim samozřejmě výpověď, ale to nic neznamená, dokud jim národní výbor nedá byt. A protože nemůžeme žádné státní milostě čekat, začali naši kluci stavět družstevně, svépomocí: to znamená udělat měsíčně sto až sto dvacet hodin — o sobotách a nedělích. Napadlo nám, až kluci byt postaví, že se tam přestěhujeme a tento byt, kde sedím, vyměníme za něco v Dobřichovicích pro naše babky. Babky jsou tři: paní Kopecká s dvěma kočkami, paní Rohlenová s kopou vnoučat od jara do podzimu a paní Hemerková se psem. V tom je právě ta chyba: jsou to tři osoby sice jenom, ale tři samostatné domácnosti, je pro ně třeba tří náhradních bytů. Bereme v úvahu i to, že někdo může umřít (třeba já), ale kdy?

Rozhodl jsem se někdy začátkem tohoto měsíce udělat o tom odbornou poradu. Otázky: zda je možno přestěhovat babky do jednoho aspoň třípokojového bytu, když teď bydlí v rodinném domě, který je rozdělený na tři byty také jenom pomyslně; až naši kluci družstevní byt postaví, jestli jim ho nemůžou nějakým trikem vzít; zda by bylo účelné zřídit nad dobřichovickým domem Janovo či Madlino spoluvlastnictví, dům totiž jsme koupili na Ondrášovo jméno. Já jako vlastník čehokoli nepadám pro stát a rodinu v úvahu. Na poradu pozval jsem Jiřího Grušu, který pracuje v tom stavebním družstvu a ví, jaké triky mohou přicházet v úvahu, Pavla Rychetského, protože je právníkem v jiném takovém družstvu, naše kluky a samozřejmě Madlu, protože pokládá za možné, že až kluci ten byt postaví, nastěhuju se tam já s nějakou ženskou.

Porada se konala u Pavla a Jiří na ni nepřišel. Tři babky do jednoho bytu nastěhovat nemůžeme, ale vzít klukům třípokojový byt a dát jim místo toho jednopokojový můžou, jestliže v době kolaudace nebudou ženatí. Ptal jsem se druhý den Jiřího, proč nepřišel. Řekl, že zapomněl, usmál se a dodal, že to však bylo zapomenutí freudistické, protože je na mne prý naštvaný.

V prosinci napsal jsem „Poznámky o statečnosti“ a věnoval jsem je Karlu Peckovi k padesátým narozeninám se žádostí, aby mi k nim dal své připomínky, protože jsem je mínil dát pak do oběhu. Pro moje téma — statečnost pro výjimečné jedince a pro dav průměrných

lidí — zdál se mi Pecka být přímo expertem: jedenáct roků v base, skromný, prostý nenávisti, neuróz i póz, životním stylem bližší obyčejnému člověku než ostatní stejně známí opoziční spisovatelé… Přišel a byl dost nabitý. Ale já jsem mu některé věci vysvětlil, něco jsem změnil a něco samo odpadlo podle známého přírodního úkazu, že když přiběhneme za protivníkem, už jeho ochota uvažovat o naší kritice ji utišuje.

Potom s mým textem už všichni souhlasili, nebo mě dokonce chválili — od Madly přes Kosíka po Alexandra Klimenta a Helenu Klímovou. S lítostí a bázní posílal jsem text do Brna. Dosud nevím odtamtud nic. Jiří Müller, Jan Tesař…! Petra Pitharta zastihl můj text v práci na vlastní formulaci některých shodných úvah. Oklikami jsem se však doslýchal, že hlouběji v Chartě vedou se o tom spory. U Pithartů byla mi taky doručena věta citovaná z jakési společnosti: „Ještě než Vaculíka zdemoralizoval Martinovský…“ Tou dobou se můj článek jistě četl i na StB, a já trnul, aby tam nenašel nějakého neočekávaně bystrého čtenáře, který by pochopil svou příležitost. Otka vzala, odnesla, přečetla, nic, až za čas: „Hochu, někteří mají vážné námitky, a právem!“ Minulý týden řekla, že taky Gruša se nazlobil, dokonce mi prý píše odpověď a už má šest stránek.

Když mi Jirka řekl, že se na mě freudisticky naštval, věděl jsem za co a chtěl jsem o tom mluvit. Řekl, že mi začal psát odpověď, ale pak ji roztrhal, protože to prý nejde. „Co nejde?“ zeptal jsem se. — „Abychom se my dva…“ Musel jsem větu dopovědět za něho: „… hádali před tváří Státní bezpečnosti?“ Mluvili jsme na Malostranském náměstí, čekajíce na tramvaj.

Řekl jsem, že když jsme se už definovali jednou jako svobodní lidé, Chartou i jinak, máme na svém území svobody užívat. Nemůžeme některé věci zamlčovat jen proto, že nás slyší StB. Jiří souhlasil, ale můj článek prý není pro takovou odkrytou diskusi vhodný z jiného důvodu: protože je neuvěřitelně podlý. On si udělal čistě sémantický rozbor mého textu a mohl by mi dokázat, že pracuju těmi nejhanebnějšími prostředky žurnalismu, jakých v roce 1977 užilo Rudé právo proti mně.

Bereme v úvahu i to, že někdo může umřít (třeba já), ale kdy? (s. 15)

To mě zarazilo velice. Trval jsem na tom, aby mi podstatu své kritiky aspoň zpaměti naznačil. Vytáhl z tašky papíry, už jsme byli v tramvaji, a tlumeně mi z nich četl. Viděl jsem, že tam měl tři začátky „Milý Ludvíku!“. A hodně škrtáno. Pamatuju si zhruba toto: Otřel jsem se o mladého Pecku a z výšin své relativní nedotknutelnosti přehlížím, že dneska jsou zase zavíráni mladí Peckové, a jsou zavíráni místo mne. Pracuju ve svém textu s nedefinovanými pojmy, jejichž význam postupně posouvám, takže zdánlivě logickými větami spřádám lež. Neboť co je ta má „četa hrdinů“, jejichž jednání se stává nepochopitelným pro „střízlivé lidi“? Měl jsem místo o hrdinech mluvit rovnou o „hrstce samozvanců“, a střízliví, normální lidé jsou pak oni stranou řízení poctiví pracující. A ona „statečná poctivá práce“, po které volám, je přeci ta státem a policií požadovaná „poctivá spolupráce“… Tak zhruba, a já se to pokouším tady zachytit, protože nevím, jestli mi někdy dá své názory do ruky.

Řekl jsem, že si velice přeju, aby se přesto pokusil své námitky sepsat. Jen kdyby ale dokázal vynechat urážlivé formulace, které by zkazily náš vztah, udělaly radost estébákům a vyvolaly špatné duchy. Já tak škaredě nemluvím nikdy ani o estébácích! Když zkusí napsat všecky ty choulostivé věci tak, abych je i já mohl číst, pak bude stát asi před stejným úkolem, před jakým jsem stál já, zvlášť když se omezí na tři stránky jako já. Odpověděl, že nic psát už nebude, když mi to řekl. A moje chyba prý byla možná už v tom, že o některých věcech se na tři stránky psát nemá.

Zdá se to pravda, uvažoval jsem cestou domů. Ale rozsah souvisí s žánrem. A můj žánr je známý a byl zřejmý i teď. A volbou žánru už se něco předpokládá u autora i čtenáře.

Myslel jsem toho večera, jak jsem to velkoryse přijal a jak jsem odolný. Ale dostavilo se ono probuzení bez důvodu uprostřed noci a strach z neúspěchu a z časové tísně, protože ani nedopíšu „Cestu na Praděd“, ani knížku o indiánech, ničím se neospravedlním. Ze všeho nejnutnější je udělat „Milé spolužáky“, protože budou obsahovat všecko od narození do případné smrti. To je tedy nejnutnější; ale mé nejvtíravější téma, a palčivé, je to, jež se mi děje. A osvědčeně

správné rozpoložení k práci je vzrušení, strach a hněv a horečný útěk vpřed, k poslední, vrcholící větě.

Je tři čtvrti na čtyři v noci, nemůžu věřit. Toto jsem si měl napsat dopoledne, ale musel jsem za světla fotografovat deníkové dokumenty k „Milým spolužákům“, odpoledne jsem u M. lepil ptáčky a vystříhával kolečka pro almanach „Hodina naděje“. Chtěl jsem tento týden odevzdat fejeton o letošní zimě. Prostě od chvíle, kdy se ráno při holení dívám na svou hubu, mám chuť seříznout i ty fousy a tak se vrátit ke všemu původnímu, před všecko, co se stalo a co na mně přirostlo. Taky mi Jiří pravil, že já přeci už nemůžu svléct před lidmi najednou úbor, kroj či plášť, který jsem si kdysi sám dobrovolně navlékl. Nic jsem si nenavlékl, a čím si mě kdo přiodívá, ať si to zodpoví sám. Ať je každý tak dospělý, aby to vydržel. Jenže jakou úzkost budí obyčejná hrozba ztráty přátelství!

PÁTEK 26. LEDNA 1979

Spánek mi končívá překotnými sny, jsou to většinou sny prudce dějové, málokdy pocitově stavové. Necítím při nich většinou nic. Jedu špatným autem, které se sotva hýbe z místa, ale přesto reaguje pozdě na mé povely, takže se pomalu, ale neodvratně do čehosi nabourávám. Nebo utíkám a nohy mám nikoli těžké, takže bych nemohl z místa, nýbrž naopak lehké, takže mě z místa neodsouvají. Odvážně a podnikavě lezu po skalách či konstrukcích, které se viklají, padají pode mnou a já se zachraňuju přechytáváním, jež mě vede směrem pořád horším, kam nechci: zachraňuju se tedy do postavení stále riskantnějšího. Vzbouzím se do úplného dne, jsem v bytě sám, z ulice slyším řinčení a z kuchyně hlasy našeho ptactva. Filip vyzpěvuje, Kateřina jenom vulgárně kdáká.

Včera jsem u Mirky dostrojoval almanachy: lepil na desky ptáčky a do přebalů vyřezával kolečka, aby ptáčci byli vidět. Domácí mi pomáhali. K tomu jsem koupil litr bílého Kamenáče, který jsem započítal do ceny almanachů (koruna na kus), a stejně by to nikdo jiný tak levně nedělal. Už proto musím této práce zanechat, že se někdy

cítím olíznut podezřením, jako bych z ní něco měl. Odlišná povaha od mé může si totiž o mně pomyslit: jinak by to přeci tak dlouho nedělal! Sedmý rok. Někteří odběratelé se začínají na mě tvářit shovívavě jak na živnostníčka, jemuž chtějí pomoct udržet existenci. Ano, a zatím má vlastní živnost hyne. Onehdy mi Madla řekla, že naši kluci za mnou vedou takovéto komentáře: Je to vlastně hanba, mohl by napsat takové věci, a tahá se po Praze s cizími pitomostmi!

Dneska jsem roznášel „Hodinu naděje", vrátil jsem se večer, a nebyl tedy doma, když u nás byla Otka. Nechala mi tu dopis od pana Václava, začínající slovy „Milý pane Ludvíku!". Je to polemika s mými „Poznámkami o statečnosti", datovaná včera, a už je tady, ačkoli musela proniknout policejním obklíčením Hrádečku. Otka dala dopis otevřený do rukou Ondrášových a výslovně podotkla, že je to fejeton. Chtěla tím vyslovit svou vůli, abych jej tak vzal a obsloužil. O to se bát nemusí! Taky pan Václav se pouze tváří, že mi píše dopis: jistě ho dá na vědomí přátelům, ale ponechává na mně, jak si jej zařadím.

Napsal mi dobře: v sympatickém tónu, jasně a správně. Ani nevím, s čím bych mohl nesouhlasit, kdybych přece jenom neměl pevně v hlavě důvody, proč jsem svůj fejeton psal. Páně Václavův dopis je výstižný záznam jeho udiveného vrtění hlavou: ví, že vím to, co on. „Vždyť přece víte líp než kdo jiný…" říká.

„Vždyť přece víte líp než kdo jiný, že Gruša nemusel sedět za Dotazník, ale Vaculík mohl sedět za Morčata… Jednou je taktičtější zavřít Grušu a snažit se tím vystrašit Vaculíka, jindy může být naopak šikovnější zavřít Vaculíka a snažit se tím vystrašit Grušu… Což si nevzpomínáte, že stále ještě jste — ostatně spolu se mnou — obžalován žalobou z roku 1969? A což si opravdu neuvědomujete, že jsme tam mohli první půlku sedmdesátých let sedět místo Šabaty a Hübla zrovna třeba my dva? Myslíte, že ten textík, co jsme tehdy podepsali, za to stál? Když se to tak vezme, nic za to nestojí. Ani letáky, ani návštěva plesu, ani napsání nějakého románu. A co teprve odesílání textů českých spisovatelů exilovým časopisům! Stálo to Ledererovi za to? Ještě že patří k těm mazaným hrdinům, kteří se těší jen z ‚odměřených dávek represe', vždyť nemusel být odsouzen jen na tři roky,

ale třeba na deset.“ — To je páně Václavova odpověď na můj názor, že dnešní moc zavírá na rozdíl od padesátých let, kdy jejím cílem bylo přebourat společnost, své ojediněle vystupující odpůrce jakoby nerada a na kratší dobu, a to i proto, že nechce potvrzovat hrdiny, potřebuje dneska společnost uklidnit, vlastně umrtvit. Na to navazuju úvahu, že formy odporu mohou státní moc vychovávat k větší krutosti.

„Nevím, jak jste svůj fejeton myslel,“ píše pan Václav. „Vím ale, jak působí — aspoň na mne. Zbaven hávu havlíčkovsko-peroutkovsko-vaculíkovské stylistické elegance působí ve svém jádře a ve svých důsledcích asi takto: slušný člověk nedělá hrdinu a necpe se do vězení. Protože být hrdinou je cosi nesociabilního; není to ta správná poctivá práce, kterou mají slušní lidé rádi a která udržuje společnost v chodu; je to cosi, co lidi odpuzuje a čeho se děsí. Hrdinové jsou navíc nebezpeční tím, že jen zhoršují poměry. Vždyť ti fízlové jsou celkem slušní… vždyť člověk ty dobráky přímo nutí k tomu, aby tloukli ženské a tahali kamarády do temných lesů a tam je kopali do břicha! Je třeba respektovat jejich prestiž, a nedovolávat se tedy provokativně pořád nějakých mezinárodních paktů, anebo si dokonce drze opisovat písemnosti Černých, Vaculíků, Havlů a podobných, za což, jak je Vám jistě známo, sedí v Brně ve vězení tři kluci ve věku Vašich synů. Taky hrdinové, kteří jen zhoršují poměry!“ — Pan Václav končí vyjádřením, že člověku nezazlívá, stáhne-li se do pozadí, když už je unavený, anebo se i vystěhuje. Zazlívá mu však (mně), když říká nepravdu.

Zdá se mi, že přece jenom hlavní mou myšlenku pominul a celá jeho pozornost obrací se k jejímu „dopadu“. Celý život to slyším: myšlenka je jedna věc, soudruzi, a druhá je její dopad! Ale kdy tedy přijde nějaká vhodnější doba pro vyslovení myšlenky bez ohledů na dopad? V době nejšťastnější, roku 1968, byl dopad nejhorší. Pan Václav ale přece jenom ví, co já, a letmo — jenom letmo, aby to mohl pominout — se toho dotkne: „Snad jste chtěl říct, že tiché a nenápadné ponižování tisíců anonymních lidí je horší věc, než když občas zavřou známého disidenta. Nepochybně. Jenomže proč toho disidenta zavřeli?“ ptá se, čímž se okamžitě vrací do našeho, disidentského, cyklotronu myšlení a činů.

Když jsem dnes přišel domů, všichni naši už měli dopis z Hrádečku přečtený. „Napsal to dobře," pravila Madla. „Ano, člověk to čte a má dojem, že všecko sedí," pravil Janek. „Já nejsem se svým úsudkem ještě hotov," řekl nejelegantněji Ondráš. „Tak to jsem zvědavý, jak si teď moje psaní zodpovíte," řekl jsem.

Jediným člověkem, jehož vůbec nemůžu zmást a jenž věří v můj dobrý charakter, zdá se být popelavě hrozivý major (?) Fišer, který mě v úterý oslovil obvyklou větou: „Tak co nám to zas vyvádíte, pane Vaculík, tak my podle vás jsme vrazi a u nás se střílí do lidí?" A zvedl dvěma prsty, jako hada, na žlutém papíře mé „Poznámky o statečnosti".

PONDĚLÍ 29. LEDNA 1979

V sobotu jsme jeli do Dobřichovic. Já jsem zatopil v kachlových kamnech, v pokoji jsme měli tři stupně, ještě že plus. Venku bylo o jeden víc. Tálo. Po třech hodinách zaznamenaly přístroje teplotu v pokoji už patnáct stupňů. K tomu přispěla i Madla, tím že jako obvykle pilně žehlila z domu přivezené vyprané prádlo. Při takové činnosti — já topím, ona žehlí — posloucháváme cizí stanice. Mně stačí dovědět se jednou týdně, co se děje ve světě. Krom toho jsem při tom několikrát opsal páně Václavův dopis. Už se mi nezdál tak působivý. Nebudu naň reagovat vůbec, až kdyby takových bylo víc.

Na zahradě se nedalo nic dělat, bylo mokro. Chvilku jsem se trefoval sněhovými koulemi do stromů. Náš zajíc doběla ožral připravené větve jabloní a začal okusovat kordon. Našel jsem zas další díru v plotě, zahradil jsem ji. Této zimy si opravdu od zahrady odpočíváme, ale pak to poletí! Konečně správná zima. Měl bych o ní napsat.

V neděli jsem uřízl pár čerstvých větví pro zajíce, sekal jsem dřevo, přebírali jsme ve sklepě jablka. Listoval jsem si v atlasu jablek. Když jsem odloupl na hrušni šupinu zkroucené kůry, začaly pod ní lozit šedivé mšice. A to byl letos dvacetistupňový mráz!

Zpátky do Prahy jeli jsme dřív, než jezdíváme, protože jsem se mínil zastavit u několika lidí a rozdávat almanach. Nikdo ale nebyl

doma. Zas pocit mrzké ztráty času, a dnes ráno svrbění, že už si pro něj jedou ti praví, už jdou nahoru, dva výtahem, jeden pěšky (abychom se neminuli!), zatímco já se holím. Oholil jsem se, oblékl a bez snídaně vyrazil s bachratou taškou z domu. Ono bylo už skoro poledne, protože jsem vstával v deset. V noci jsem četl Tatarkův rukopis.

Tatarkův rukopis — to by byl docela i dobrý titul toho rukopisu! O Tatarkově rukopisu však později, až jak se autor rozhodne, a já bych rád, kdyby se rozhodl pro. Zatím ho trávím po kouskách, sám a velice intimně. Něco takového tu ještě nebylo, však Dominik jistě v dáli sténá mukami, že musel ošalet, že to dal z rúk. Má tam slova, která nejsou ani v šestidílném slovníku spisovné slovenštiny, a já nevím, jsou-li to chyby, či neologismy: lásať. Rukopis na stroji obětavě přepsal tunajší jeden Slovák, nechci ho jmenovat, Ján Mlynárik, původně historik, a tomu se nechtělo na českém stroji smontovávat ze znaků ʼ a ʻ slovenské vôkanie, takže ty stříšky v celém díle chybí! Já s kletbami vstávám pětkrát za stránku pro slovník (šest svazků). Myslím, že teď tam bude pár těch stříšek navíc. Leda, leda že bych to zas dal Zdeně. Dělala vysokou školu v Bratislavě.

Dnes oslavil Alexandr Kliment padesátku. Sešlo se nás u něho moc, také milý Karel Kosík s Marií dal se vidět, po dlouhé době viděl jsem Zdeňka Urbánka a seděl jsem vedle Standy Miloty, který mi připadal smutný. Z druhé strany seděl Jan Vladislav, který si ze mě dělává legraci a já z něho, ale tak dětinsky, že to nevydá na reprodukovatelný vtip. („Ty máš dneska fousky nějak nahoru!“ — „A ty zas vlásky dolů!“) Ptal jsem se Jiřího, jestli už sepsal svou nadávku na mne, ještě ne. Eda Kriseová byla zas v jiných pěkných šatech. Byl tam Petr Pithart, ale o sporném tématu — jeho a můj článek — nikdo nezavedl s námi řeč. Slavnost. A slavností máme už tak málo, že si jí každý moc váží. Jenom Ivan se v jednom koutě pustil do politizování, ale dost dietně. Slyšel jsem každou chvíli jeho: „Tím si nejsem tak docela jist!“

Chvíli se probíralo „symposium“, které o svém „Pánu věže“ uspořádala minulý týden Eva Kantůrková. Pozvala si lidi, jimž se román líbil, aby lidem, jimž se nelíbil, jako třeba mně, řekli mínění. Seděli

jsme u pohoštění samí kritikové: Jiří Pechar, Gruša, Vladislav… bylo to až hloupé: obhájcové se nedostavili. Ivan měl názor tak odmítavý, že se raději omluvil a nepřišel. Také Sergej Machonin poslal raději dopis. Znali jsme s Jiřím jeho obsah předem, byl strašný, trnuli jsme. Eva odložila neotevřený dopis za sebe na okno a hostila nás, dopis mi vadil. Její muž Jiří trpěl napětím s ní. Konečně dopis otevřela, přečtla si ho, mlčela, pak řekla: „Nebudeme už dál na nikoho čekat. Jako dobrý úvod do diskuse přečtu vám, co mi píše Sergej." Potom se zeptala, co kdo ještě chce, a odešla do kuchyňky, ať prý se rozmyslíme. Jiří pravil: „To má u mě teda bod!"

Psát tři roky, a tak se mýlit v účinku, je hrozné. Eva si myslí, že román spraví škrtáním. Těžko. Jiří vidí chybu, a nenapravitelnou, v rouhavém pokoušení ďábla, jehož se Eva dopouští, když Jana Drdu dělá zpravodajcem o Kristově ukřižování a předtím se ještě na zbičovaném Ježíši dopouští soulože. Pro Jiřího totiž autor je za skutky svých postav odpovědný jako za své, a taky odplata za ně přijde mu do týdne nebo do smrti. Já ovšem nevím, kde někteří berou toho Drdu, mně to nenapadlo, ovšem například Ivan je si tím jist. Takto dešifrovat literaturu se mi nelíbí. Mně na románu vadí, zhruba, že je nudně popisný, kde jde o realitu, a trapně naivní, kde má jít o fantastično. Jináč autor smí sahat na cokoli, rozhodující je zdar, zdar omlouvá. Ale Madla mi za to nadává: ve společnosti tak zklamané jako naše bude umělcem, kdo dá lidem novou naději, a ne kdo rozvrtá ještě to poslední. Z románu ovšem četla jenom ukázkovou kapitolu ve Spektru a tvrdí, hádá se, že to stačí.

Sotva skončila řeč o „Pánu věže", když vešli Kantůrkovi. V té chvíli seděl jsem na gauči mezi Marií a Helenou B., tedy mě Eva pozdravila takto: „Ludvík ovšem zas mezi ženskejma!" a jediná se tomu zasmála. Nevím jaké „zas"! O čem se pak mluvilo, nepamatuju už. Alexandr měl pěknou náladu, jeho žena Jiřina byla velkolepě srdečná dokonce i na mne (po nedávné naší hádce u Kosíků-Mozartů), ale přípitky se nám nedařily: strach z obřadnosti. Odcházeje mezi prvními pocítil jsem stesk po lepších časech a přání také někdy pozvat k nám pár starých kamarádů, ale to se nestane. K narozeninám jsme

Alexandrovi dali sborník příspěvků, jež se měly vztahovat k němu. Organizoval ho Ivan.

A co já? Svému švýcarskému nakladateli jsem před čtrnácti dny dal ránu poslední. Loni jsem ohlásil, že napíšu knížku o indiánování, když jsem pásal kozy. Celý život se těším, jak to jednou budu psát. Když jsem si jako první krok k tomu přečtl své dětské deníky, zůstal jsem sedět jak přelstěný: ta věc je hotova! Hotově napsána dětskou řečí, je to pravdivé a pravé, zatímco já bych teď sestrojoval umělotinu.

Potom jsem návazně přečtl své deníky dělnické a studentské, a co vidím: že já mám vůbec napsáno vše. A že jsem si to napsal naprosto včas. Pozdější prací jsem své názory a postoje už jenom varioval a ilustroval. Nebyl jsem nikdy moudřejší ani schopnější, než jsem byl do dvaceti let. Všecko se splnilo, došlo na má nejhorší tušení, zatímco mé hojivé naděje neměly v ničem pravdu. Nejenom úspěchy, ale i všecky své nezdary, poklesky i pády jsem si jakoby předepsal do partitury a potom je odehrával.

Po přehlédnutí těch věcí pojal jsem záměr nazvaný „Milí spolužáci a učitelský sbore!“ a svému nakladateli oznámil: Nic pro vás, nic pro Němce či Američany, lituju. Pěkně pro vlast, v třiceti kouscích. Ještě si v Petlici vydám svou knížku, a tím končím.

ÚTERÝ 30. LEDNA 1979

Když ráno vstanu a jsem tu sám, asi hodinu hospodařím: umyju hrnky od snídaně, sklidím chleba a utřu drobky, zaleju rostlinstvo a poklidím ptactvo: dám mu slunečnicová semena, ukrojím měsíček jablka a vyměním vodu. Ještě někdy zametu a utřu mokrým hadrem předsíň a chodbu před naším prahem. Potom teprv postavím si na čaj, znovu vytáhnu chleba, nůž a hrnek, snídám a dívám se na ptáky nebo oknem ven.

Naši ptáci jsou Filip a Kateřina. Filip je kříženec kanára se stehlíkem, proto vypadá samozřejmě jako stehlík, a Kateřina je kanářice. Jejich klec visí v koutě u okna na řetěze, zanořena do rostlinstva tarasícího přístup k oknu. Když jím, ptáci mě pozorují, obletují a klovou

do chleba, do koláčů nebo do štrúdlu na pracovním stole. Blíž k mé ruce, na jídelní stůl, se neodváží. Ale sotva bych poodešel, už bych je měl na krajíci. Když dojím, umyju hrnek a lžičku, sklidím chleba a nůž, utřu stůl a jdu psát do pokoje. Přes dveře potom slyším ptáky: teď Filip začíná zpívat k jaru, za měsíc začne Kateřina klást vajíčka. Když je šerý den, psávám v kuchyni. Nepíšu vůbec rád, považuju to za těžkou práci. Ale ochotně po sobě napsanou věc čtu a vylepšuju, až vypadá, jako by byla napsaná ráda.

Dopoledne nechodím nikam, snažím se dodržovat pracovní řád. Proto se lidé naučili chodit za mnou dopoledne. Když zazvoní zvonek, je to většinou Otka Bednářová, která si chodí pro fejetony a knížky a nosí mi jiné čtení, nebo Mojmír Klánský, který chodí ze zvyku, nebo někdy Luboš Dobrovský přijde na cigaretu mezi dvěma mytími výkladů. I když někdy přijdou nešikovně, vždycky jsem jim vděčný, že to není někdo horší. S návštěvou sedím v kuchyni, kde bývá tepleji, světleji a je tam dovoleno i zdvořile kouřit. Když nemám náladu, čas nebo když někdo sedí dlouho, řeknu mu, ať jde domů. Když zvoní telefon, neberu ho.

Dnes asi v jedenáct hodin zazvonil zvonek. Byl jsem nepříjemně napjatý, protože Otka tu byla už po ránu, Mojmír přijde zítra a Luboš myje v tyto dny na Proseku. Otevřel jsem, a byla to paní Helena B., což mě příjemně udivilo, řekl jsem jí minulý týden, to je pravda, aby někdy přišla, ale nevěděl jsem, co by z toho měla. Vypadala v rámu dveří velice dobře a jako návštěva, která ke mně spadla spíš omylem, nebýt zaujatého, lehce zvědavého a zároveň plachého tónu, jímž řekla, že teda přišla, na chvilku, jestli neruší. Měla na sobě skládanou sukni pod kolena, byla velice útlá v pase, prostovlasá a vlastně vůbec dost nalehko v té zimě, krom lýtkových bot. Nahoře měla oblečenou jakousi krátkou chlupatou vestu, na které roztávala jinovatka zvenku. Působila tak jako pták chladem načepýřený, vespod však jistě teplý.

Zavedl jsem ji do kuchyně a uvařil zas čaj. Mluvili jsme. Seděla na té straně stolu, kde je klec, Filip byl z toho rozčilený, začal létat skoro útočně nízko nad ní, nakonec přistál na Vaculkově obraze

veselého šohaje. Kateřina přehrabovala hlínu v květináčích, hledala slámky a nitky a nosila je na hnízdo. Paní Helena se zeptala, jestli Kateřina bude mít taky mladé. Řekl jsem, že snese vajíčka, asi pět, z nichž nic nebude, protože Filip jako kříženec je dále neplodný, takže Kateřina vajíčka za tři týdny vyhází a snese nová, už míň, zas nic, zkusí to ještě jednou, už jenom s dvěma, až nakonec zemdlí, zapomene a nechá toho. Ano, je to až srdceryvné, jak v takovém tvoru spolehlivě a nezničitelně funguje mateřství, nakonec marně. Paní Helena byla pobouřena, snad bysme tedy měli dát Kateřině jiného samečka. Řekl jsem, že to nejde, protože si na sebe zvykali dost dlouho, dva samečkové tu nemůžou být a Filip je ptáček velice pěkný, veselý a chytrý a byl u nás dřív. Kateřinu dostal až loni k Ježíšku. A zeptal jsem se paní Heleny, má-li ona děti. Také nemá. Zeptal jsem se, kolik má let. Bude jí sedmatřicet. Řekl jsem, že co by ale bylo možné a nad čím uvažuju, položit potom Kateřině do hnízda vajíčka oplodněná jinde.

Vlasy má ostříhané nakrátko, na čele se jí rozcuchaně dělí v cípky. Na krku měla šňůrku s přivěšenou stříbrnou ručičkou, kterou v létě ztratí v trávě. Teď si s ní hrála, motala šňůrku na prst, ručičku brala do rtů. Má jasný hlas, mluví chvílemi trochu překotně, ale s přemýšlením, úvahy, nápady, zápory a závěry v ní až sviští, ale to všecko se děje na pozadí docela dobrého a zdravého klidu. Jinak by neměla tvář tak až lahodně vyrovnanou. Oči má modré, s výrazně ohraničenými duhovkami. Zeptal jsem se, jestli si ji smím vyfotografovat. Když souhlasila, hned jsem to udělal.

Je podivuhodné, kolik pozorování člověk může při jednom sezení udělat, když má talent.

STŘEDA 31. LEDNA 1979

Když se teď už několikátý měsíc obírám svými dětskými deníky, začínám je — teprv teď — vnímat jako dílo úplně jiné osoby. A ten chlapec, musím říct, se mi líbí. Předtím, dřív a dávno, když jsem deníky vzal do ruky, nacházel jsem místa trapná, hodná zamlčení,

protože jsem je vztahoval k sobě. Teď je vidím jako úplně přiměřená studované postavě. Stud a pokušení vynechávat, co jsem napsal, objeví se, jak čekám, až dojdu k věku dospělejšímu, kdy názory a výroky toho mladého muže už zřejměji budou souviset s mou dnešní figurou. Optika životního vzoru je hravá: pro toho chlapce v indiánské čelence byl bych možná někdo; já však kéž bych byl jak on!

Byl jsem dnes ve městě, chtělo se mi s někým mluvit, zašel jsem ke Standovi. Když mi otevřel, opuštěnost byla na něm znát. Zeptal jsem se, co mu je. Řekl, že naň prostě najednou padly poměry. Pocítil to, když Vlasta Chramostová odešla s touže diagnózou — poměry — do nemocnice. Poměry jsou nesnesitelné a nevím, co bych mohl uvést za důvod k naději. Má naděje je bezdůvodná. Když si však dnešní stav promítnu do budoucnosti, nechtěl bych v ní žít. Mladí lidé žijí z hlouposti. Nebo vědí o budoucnu cosi víc, co já už nevím? Je zvykem považovat starší lidi za vědoucnější. To tedy je dnes obráceně: čím je člověk starší, tím toho ví míň a jeho předpovědi jsou pořád užší, až končí v nic už zítra. Naproti tomu nově narozený člověk ví všecko, protože všecko je proň stejně možné, všecko se mu ještě může stát, či dokonce podařit.

„Nechápu," pravil Standa, „proč se vede spor o tvůj fejeton. Mně se zdál jasný." — „Teď už se ti nezdá?" zeptal jsem se. „Teďkon už začínám trošku chápat, že ho někdo může pokládat za demoralizující. Rozumíš, protože kdo byl zvyklý natankovat, najednou to nedostává." Řekl jsem, že proto nemůžu brát obvyklé pochvaly moc vážně, když vlastně nevyjadřují promyšlený souhlas. Vlasta prý mě, řekl Standa, hájí takto: až doposud jsem vždycky s předstihem trefil dozrávající problém, jistě i teď vím, co dělám. Někteří lidé říkají, že brzdím nebo „házím kotvu": on ani Vlasta tomu ale nevěří. — No, trefit dnešní problém není těžké. Ale zvolit k němu postoj je riskantní. „Takový druh důvěry," řekl jsem, „jaký vyjadřuje Vlasta, mě zahanbuje stejně jako podezření. Obé mě omezuje na svobodě."

Ten dámský byt, v němž jsme seděli, byl bez dámy divný, působil jak scéna z přerušeného divadelního kusu: secesní potahy křesel, bílé dřevo, starožitné lampy. Tělesně i duševně hranatý Standa hodil

se sem dost legračně, tak sám. Rozhodl jsem se říct mu něco, bude to však jenom pro něj, nechci, aby mě tím někde hájil, protože chci nechat spor vyplynout celý. Všech svých výroků, které se teď někoho dotýkají, byl jsem si vědom: na zavřené mladé Brňáky jsem hlavně myslel, když jsem uvažoval, co stojí za vězení, a vím, že jednou se s nimi uvidím a čeká mě něco jim říct. Můj článek má účel, který není celý v slovech: vykročit z kruhu „disidentů“. Chtěl bych, aby se dostal i k lidem, kteří už jaksi přijali poměry, ale je jim z nich zle, mají špatné svědomí, ale okřikují je. K čemu je dobré, když na jedné straně bude se třpytit skupinka nezlomných bojovníků, zatímco na druhé straně celá společnost spadne do úplného rozkladu? Přežijeme tím, co zůstane ve vědomí a mravech kolektivu, a ne tím, co zůstane v literatuře. Kolik lidí má sílu nechat se tahat hlavou po schodech? Nedosažitelné vzory zhoršují depresi ostatních. Milionům lidí měl by někdo dát rozhřešení: za to, že se neupálili jak Palach, pak že nestávkovali, že šli k volbám, že nepodepsali Chartu 77 a že by nevydrželi asi různá násilí. Je však třeba říct jim, že všecky ostatní povinnosti jim zůstávají.

Vědomě jsem udělal krok zpátky, k těm, které jsme nechali ve statečnosti („statečnosti“?) za sebou. Ten tón o hrdinech jsem si dovolil, protože mě k nim počítají a já nechci. Řežu i do vlastního masa. Svým masem však platíme stejně, ale komu — jenom estébákům! Vyvinuli jsme si za léta způsoby, jak se chovat při výsleších, jak unikat s lejstry, pašovat informace. Máme vypracovaný postoj a taktiku vůči Státní bezpečnosti, ale máme ji také vůči pánům výš? Vždyť Státní bezpečnost je jenom klacek v rukou pána. Hryžeme slavně do toho klacku, my svobodní psi, a pán o nás sotva ví. Já to už nechci a nebudu, od toho já se odvracím!

Krom toho: co když další lidé ujedou a další přijdou do vězení, já mezi nimi, v co se změní činnost zbylých chartistů, zúžená na holé projevy existence v tajném kroužku? Kde zůstal původní záměr? A nemělo by se myslet na zbudování druhé, početněji obsazené linie obrany?

Myslím, že asi toto jsem Standovi řekl; bohužel jsem se k tomu dal strhnout. Přitom jsem se styděl, že mluvím. A uvědomil jsem si

i svou trému z tolika řeči. Nemluvil jsem několik let. Možná jsem si spíš chtěl zkusmo zformulovat něco, o čem nakonec budu chtít psát. Ale možná ani nebudu.

Šel jsem po Václavském náměstí, bylo odpoledne skoro předjarní, ulice se čistí od sněhu, zůstává šedý povlak suché soli, tu budou muset smýt jarní deště. V nakladatelství Akademie jsem se zeptal, proč ještě nevyšla Hvězdářská ročenka. Tiskárny prý nemají proud. Ale náladu jsem měl dobrou. Zatoužil jsem koupit si něco zajímavého. Obyčejně to hledávám v papírnictví či fotopotřebách. Tentokrát to byla kravata, ale bylo zavřeno. Koupil jsem si dva díly Gebauerova Staročeského slovníku. Těšil jsem se, jak přijdu domů, uvařím si dobrý čaj, dám nohy na židli a budu si přemýšlet. V tramvaji mi napadlo, že jednou bych přece jenom chtěl opravdický luk a šípy.

ČTVRTEK 1. ÚNORA 1979

Madla přijde z práce, vyndá z tašky své drobné nákupy, prohlédne, co jsme zařídili a co zanedbali, například jestli já jsem vyluxoval a Janek odnesl láhve, sedne si ke stolu, v kabátě, prohlíží povrchně nějakou písemnost, čímž si odpočine, převlékne se a začne vařit. K tomu si vyndá ze skříně televizor a zapne ho. „Musíš vždycky zapínat ten krám?“ — „Abych věděla, co se děje ve světě.“ Odcházím znechuceně, mávnu za sebou rukou a ocituju Váchala: „Svět se řítí do ďáblovy řiti.“ — „No jo,“ praví za mnou ještě, „ale musíš vědět přesně, v které chvíli, abys mohl skrčit hlavu.“

Dívaje se na datum tohoto listu ve stroji, uvědomuju si, že dnes by měl být z vězení doma farář Jan Šimsa.

Odpoledne jsem kdesi byl, vlepoval jsem do hotové, už svázané Kratochvilovy knížky listy s jeho podpisem, protože jsem je dostal pozdě. Doma jsem našel oznámení, že mám na poště k vyzvednutí dopis od Bezpečnosti. Známý nepříjemný pocit prosákl mi z prsou do nohou. Změněným pohledem přejel jsem věci na svém stole a okolo. Hned jsem udělal dva balíčky: jeden pro Šimečku, druhý pro Kadlečíka. Zítra, až si půjdu pro tu jedovatost, balíčky napřed

odešlu. Označil jsem je odstrašující cenou 1000 Kčs, protože je v nich Patočka a Hejdánek, mimo jiné.

Ondráš se rozhodl dát do oběhu svůj zednický fejeton. Dal jsem mu povinnou výstrahu, aby to nedělal, a doporučil mu dotáhnout pointu pro případ, že to udělá. Madla není ráda. Je možné, že jeho postihy na poli zednickém pocházejí z toho, že píše. Ale proč ho v tom brzdit, když možná nebude na zednickém poli smět udělat ani krok výš?

Madla usnula při četbě Šotolova „Svatého na mostě". Má ráda řádně vytištěné knížky. Ty naše jsou jí podezřelé. Za „Pána věže" mi vynadala, mně, nevím proč. Řekl jsem jí, že však do Petlice takto nepůjde, a stejně se na mě zlobila.

Pořád jsem ještě nenapsal fejeton o té letošní zimě. Zítra?

PÁTEK 2. ÚNORA 1979

Šel jsem za Jiřím do práce. Stavitel mi řekl, že už odešel. Jel jsem ke Zdeně. Seděla, kouřila, pila kávu a cosi četla. „Před chvílí odešel Jirka. Něco ti tu nechal." Podala mi, co četla. Jmenovalo se to „Milý Ludvíku!". Řekl jsem: „Jaké je to?" Protivně vzdělaným přednesem řekla: „Myslím, hochu, že je to opravdu fundovaný sémantický rozbor." To mě dopálilo. „A jak si teda zodpovíš, žes mi ten fejeton taky pochválila?" Přečetl jsem si ty papíry, jednou, a strčil je beze slova do aktovky. Jiří prý ještě zdůraznil, že je to pouze pro mne. Pouze pro mne, a zatím to dal už číst Klímovi a Lopatkovi. Každý ví, že mi cosi píše, a všichni se těší, jak zpráskaně zalezu. Četl jsem to jednou a nerozumím tomu, nechám si to na jindy. A dám to rozepsat!

Dále Zdena pravila: „Prý ses taky nemožně zachoval na vaší schůzce v úterý." — „Jak, nemožně. Já žádnou schůzku s nikým neměl." — „Opakuju ti jenom, co říkal Jirka. Je na tebe proto dost naštvaný. Svolal sis schůzku do něčího bytu, pak tam přišels, jenom ses napil, a než vůbec došlo k jednání, řekls prý, že jdeš s klukama plavat, a šels. Všichni prý z toho byli šokovaní, protože oni tomu věnovali čas po celodenním zaměstnání, zatímco ty máš volno."

Nevím, kolik špatných myšlenek, řečí a příhod mi Zdena přefiltruje, upraví a zamlčí, asi jich bude hodně. Ale některé mi říká přímo s chutí, tónem však jakoby neúčastně referujícím. Teď, co chodí do fabriky, mi častěji naťukává, že já mám volno. Takže to dostávám už dvojmo.

Především mě na tom dopálilo, že Jiří ve Zdenině bytě vůbec o nějaké schůzce mluvil. I když se nejmenují osoby, místo a věc, dává se signál, že se něco utajeného zas děje. Budu tu věc označovat „S“ a osoby, které na ní pracují, budou A., B., C. a — když už je to tedy venku — Jiříček G. Já s tím nemám nic. Já o tom jenom vím a jaksi na mě spadla odpovědnost za postupné odvádění práce v termínech. Ale sám tu práci nedělám, nepřísluší mi, nerozhoduju v ní o ničem a nemám právo ani chuť dělat při ní políra. Zúčastnil jsem se nahodile několika pracovních schůzek, ale jenom abych věděl, jak práce pokračuje, a protože jsem s těmi lidmi rád byl. Práce, která začala svižně, začíná se nějak vléct, a to hlavně vinou B., s kterým je těžká domluva o termínu a pak ho ještě nedodrží. Sám s ním mám své starosti: chce, abych mu nechával všecky tituly z Petlice, ale nikdy si pro knížky nepřijde, když k němu jdu já, není většinou doma, na písemné vzkazy nereaguje.

Minulý týden ptal jsem se J. G., kdy budou hotovi s tím a tím. Začal nadávat na B., který mu prý dlouho unikal, ale teď konečně závazně slíbil přijít na schůzku k A., v úterý v pět hodin. Jestli chci, můžu tam přijít a dovím se přímo, co potřebuju vědět. Šel jsem tam, a snad hlavně proto, že jsem chtěl vidět, jak to u A. doma vypadá, doposud nikdy jsem u něho nebyl. Jako osoba nedůležitá přišel jsem asi o půl hodiny později, jak mi to vyšlo. A tam seděli jenom A., C. a G., zatímco B. se omluvil, že bude mít čas až v sedm hodin. Poseděl jsem asi půl hodiny, když se mě ptali, čeho se chci napít, řekl jsem si o bublinkovou limonádu a pak jsem pravil, že mám s našimi kluky domluveno plavání, proto musím odejít. Řekli, že to je škoda, a čekali dál. Plavat s kluky jsem nebyl, protože bazén má zkrácený provoz pro nedostatek tepla. Mělo to být naše první plavání za celou dobu, co vedle toho bazénu bydlíme.

Dal jsem mu povinnou výstrahu, aby to nedělal, a doporučil mu dotáhnout pointu pro případ, že to udělá. (s. 31)

Co je to za podivnou příhodu? Proč dostává moje neutrální chování jakýsi nelibý význam? Nikdy si nedělám moc starostí s tím, jestli se má slova dají obrátit jinak, a sám beru slova jiných lidí, jak je slyším. Spolupráce osobností, mezi nimiž nikdo neustanovil podřízení, je velice zvláštní zkušebna a vytřiďuje si lidi přísně. Gruša je vynikající spolupracovník, protože dokáže pracovat na cizím dobrém nápadu jako na vlastním, drží slovo, má humor, tempo a žádné mindráky, takže nikomu nezávidí ani peníze, ani pořadí. Almanach „Hodina naděje“ byl nápad Milana Uhdeho, jenže ten toho nemohl v Brně moc udělat, dělali jsme ho s Jiřím, on vykonal většinu práce vnitřní tady, já ven. Ani mi nenapadlo, že by náš vztah byl nerovnovážný. Nebo jsem se snad nevědomky vyvyšoval?

Nemůžu teď o tom ani psát, musím si Grušův článek důkladněji přečíst. Někteří bojechtiví lidé (lidé, kteří rádi vidí boj) už se mnou jednají jako s někým, kdo přichází o kamarády: to už je pan Václav a teď Jiří. Já si počkám, a nepřátelství se mnou se nikomu z mých přátel nezdaří.

Je tomu asi tři roky, co jsem Jiřího zavedl na Sázavu ke Kohoutům a představil ho tamější společnosti. Hloupý Pavel udělal vtip, který potom z potřeby divadelního úspěchu několikrát opakoval: „To je Vaculík a jeho nový hoch!“ Smáli jsme se tomu s Jiřím, protože jsme mohli, ale dobré vyjádření to nebylo. Když loni v květnu Jiřího zavřeli, zacházeli se mnou někteří přátelé jako s kvalifikovaně postiženým: zavřeli mi Grušu. Kousek dál, mimo můj slech, říkali to někteří trochu jináč: zavřeli místo mě Grušu.

Považuju za neslušné hledat za jednáním přátel ještě nějaké jiné pohnutky, než jaké přímo vyjadřuje. Tak jsem i mohl zavinit nedorozumění či dopustit se křivdy. Jiří naopak až směšně hýří pravděpodobnými i nemožnými kombinacemi pohnutek, vztahů, vazeb a příčin, když posuzuje chování lidí. Vždycky se mezi jiným ohlíží, jak to vypadá po stránce sexuální a co dělá čert.

Tak než budu vážně luštit, co mi podává svým „sémantickým rozborem“, myslím, že se dřív a poprvé rozhlédnu, co dělá čert.

NEDĚLE 4. ÚNORA 1979

Vlastně už pondělí: dvě hodiny. Chtěl jsem jenom přehlédnout Jiřího text, než ho dám rozepsat. A objevilo se, že není tak složitý ani dobrý, jak jsem se lekl. Sémantický rozbor! Na tuto vědeckou stránku svého psaní nikdy ani nemyslívám. Snažím se jenom o důkladné a stručné vyjádření své myšlenky, střídaje působení emotivní, logické a hyperbolické. Svou myšlenku nevydávám za pravdu o myšleném, je to pravda o mé mysli.

„Věř mi," píše Jiří, „i já uznávám, že text označený jako fejeton pracuje se značnou mírou licencí a zjednodušení, nicméně i v něm mají jisté vztahy zůstat nezkresleny…, glóbus sice není zeměkoule, ale i tam je sever nahoře."

Gruša umí psát, má vtip, elán i pověst. Že se s tím pustil do mě, už to je pro lidi trochu senzace; i pro mě, abych se přiznal. Myslil jsem totiž, že v té věci, o niž mi v článku šlo, se shodujeme.

Já píšu: „Když si nějaký ohrožený kolektiv zpřesňuje vnitřní strukturu a zostřuje pravidla, nemůže počítat s velice širokým pochopením. Zatímco na jedné straně svobodného člověka požadavek jednoty straší, na druhé straně se většině střízlivého publika jeví stále hrdinštější skutky stále se zmenšující čety bojovníků stále víc jenom jako jejich osobní věc." — Byl jsem si jistý, že mluvím jasně: o nebezpečí, že se Charta vyvine v buňku jakési nové železně ukázněné strany, vhodné tak pro „lidi zvláštního ražení", ale nikoli už pro mne ani Grušu, a že zároveň se její úsilí stane nesrozumitelným a nepřitažlivým pro normálního člověka. Gruša se na tento můj odstavec vrhá tak prudce, že mě opravdu zviklal a já si ho začal se strachem kontrolovat slovo od slova. Chtěl jsem zjistit, jak to má podle Gruši být správně, a zjistil jsem, že nijak! Vytýká mi hned slovo „kolektiv", pak „vnitřní strukturu", pak „nemůže počítat" a nakonec „normálního člověka", jehož ironicky označuje NČ. Ale nějakých slov se přeci užít musí, a já hledal ta nejneutrálnější: je přeci řeč o Chartě, a já nebudu policajtům ani propagandě přihrávat výrazy jako „organizace", „organizační řád", „octne se v izolaci", „kázeň" a „lidové masy".

Co mi Gruša vytýká: „Připusťme, že substantivum ‚kolektiv' nám při vší obroušenosti nevadí, ačkoliv jde-li o kolektiv ‚ohrožovaný', je skoro na ráně se aspoň potenciálně zeptat na kolektiv ‚ohrožující'"… (Do prdele proč? O tom byl přeci celý ten můj článek! — L. V.) „… připusťme, že zpřesňování ‚vnitřní struktury' něco znamená, i když si stěží představíme nějakou ‚vnější' strukturu…" (Ale je taková vnější struktura lehce představitelná: navenek pořád třemi mluvčími představované ‚neformální společenství', skrývající krajské a místní odbočky!) „… na pováženou je už ono manipulační ‚nemůže počítat'. Očekával bych alespoň náznak důkazu proč…" (No protože sekta s přísnými stanovami, disciplinárním řízením a postihy není už nic pro normálního člověka, Grušo! Nemůžu to přeci tak říkat, když myslím na Chartu! — L. V.) „… Není-li totiž prokazatelně jasné, že ‚nemůže počítat', znamená Tvá věta pouze imperativ ‚nepočítej' (Proč by to sakra znamenala? — L. V.), vyslovovaný ovšem opět pouze Tebou, avšak nyní už i za našeho NČ, s kterým jako bys to měl dohodnuté. *Však se nám NČ při té příležitosti promění* (podtrhl L. V.) i ve svobodného NČ, *neboť kdo jiný by mohl mít* strach se sjednotit s nějakým kolektivem, který si zpřesňuje, čti zpřísňuje, rigorizuje, omezuje nebo odsvobodňuje pravidla. NČ nám tedy vyrostl, proměnil se v jakéhosi pervertovaného nadčlověka, nebo radši mezičlověka… Ale toho přece dobře známe, to je přece náš pracující, prostý, poctivý, lidový etc. člověk, který nedopustí, nedá si namluvit, nedá si vzít etc., aktér všech majorizačních apelací, této majorizační majoránky žurnalistických fakirů." — Tak. Má to vzdělání a švih.

Ale já odkazuju zpátky k tomu, o čem jsem mluvil: že sekta nezíská a) svobodného jednotlivce ani b) masu normálních lidí. Vzorec psal by se (a + b). Gruša mi však pro svou potřebu v jediné větě svévolně mění NČ ve svobodného člověka, čímž mi podstrkává vzorec (a = b). Sám dělá, co vytýká mně. Mám takových příkladů asi šest, uvedu už jenom jeden.

V článku mám úvahu, že formy odporu mohou vést taky ke zdokonalení útlaku: cenzor mění se v diktátora, ten ve vraha. Přivedla mě k tomu otázka: co když hromadná účast chartistů na železničářském plese vzbudila bijácké úderky? (A vůbec: na úrovni vyšší

nežli utilitárně politické musí se uvážit také otrokova odpovědnost za zvyky pána.) Mínil jsem svou úvahu naprosto obecně, ale věděl jsem, že v konkrétních poměrech je riskantní, proto jsem na Peckův podnět připsal větu: „Ale kde jsou slušné meze takové úvahy?“

Gruša píše: „Začne-li se však jednou na takovém pletacím drátě, musí se očko po očku dál: … obvykle bývají dvě strany a jsou provokovatelné vzájemně, avšak interpolací NČ provokuje jaksi už jenom jedna — strana těch nenormálních. Jako kdybys podvědomě tušil bludnost překračovaného kořene, uklouzne Ti ono freudiánské ‚kde jsou slušné meze takové úvahy?‘.“

Vstrčil mi do rukou drát, a na mém drátu pak plete svá očka: Dobře cítí, že moje úvaha je míněna všeobecně, vyřídí to však ironickou poznámkou, že mluvím, jako by šlo o Írán. Ale vždyť! Stržen svým důvtipem, sportovní chutí setřít mě a pokažen Freudem nepomyslí, že bych onu jakoby zastrčenou vyhražovací větu napsal po úvaze a diskusi. On vlastně ani nepřišel na to, jak dobře jsem napsal, přesně co jsem chtěl! To není žádná pořádná práce: „Glóbus sice není zeměkoule, ale i tam je sever nahoře.“ Sever je totiž nahoře právě jenom na glóbusu!

Pravil mi v pondělí Alexandr Kliment, když jsem se ho ptal, co si o mém sporu s Grušou myslí: „Řekl bych, že je to především — když odhlédnu od samé věci, kterou bych si musel nejdřív řádně prostudovat — vzpoura mladého muže proti, řekněme, autoritě.“ Otevřel jsem na to hubu.

PONDĚLÍ 5. ÚNORA 1979

Tisíc devět set sedmdesát devět — to je ale veliká číslice už!

Před deseti lety v červnu byli jsme v Norsku na dovolené. Změnilo se to v nesplnitelný sen. „Kdy zas pojedeme do Norska?“ řekl Janek pohlédnuv na kalendář pověšený na kredenci. Norský kalendář posílá nám každého roku paní Blekastadová z Osla. V horské obci Geilo vyslovovala dívka v recepci Oslo jako Ušlu. Myslím, že já bych uměl do norského kalendáře udělat lepší obrázky. Ta firma má každoročně

stejné banality: leden — led na horách, březen — tající sníh ve vřesovišti, červen — půlnoční slunce… Fotil bych skály a moře, nízké omšelé skalnaté břehy. A třeba bych ani nefotil, zalezl bych do vřesovišť mezi horskými jezery blízko obliny zeměkoule a tam bych tlel.

Když jsem dnes odpoledne viděl Jiřího, byl veselý a upřímný jako předtím, takže jsem si řekl, jak bych vůbec mohl s ním mít nějakou srážku. „Tak co, už sis přečetl můj traktát?“ zasmál se a zamnul si ručičky. „Ano, ale nebuď tak moc spokojený!“ Jiří vypadá ve své stavební kanceláři velice dobře: jako ředitel a zároveň demokrat. Dělá tam s ním jeden chlapík, jehož znám z rozhlasu, jedná se mnou s bodrou kolegialitou, ale pokaždé za chvíli vypadne ven. „Vidíš?“ uchechtl se Jiří. „Rozhodl jsem se přesvědčit tě,“ řekl jsem, „že ten tvůj traktát musíme dát do oběhu. Spousta lidí o něm už ví, každý na něj čeká a já nepotřebuju, aby si mysleli, že ho chci stopit.“ Jaksi to napůl uznal a napůl jsem se tak stejně rozhodl. Dal jsem ho tedy ještě dnes opsat, ale ne Zdeně, protože už v něm mám poznámky. Míním ji dotlačit, aby se neovlivněně zamyslela a řekla, komu dává zapravdu.

Dostal jsem dopis od Alžběty R.: „Vážený příteli, cosi tu začínám spisovat a přitom už teď k tomu mám nechuť. Za chvíli mě určitě začne bolet ruka…“ Četla páně Václavův dopis a zdá se jí, že mě může mrzet. Přichází upokojovat strany, jež by nechtěla vidět ve sporu. „Ano, asi byla příliš troufalá a možná i necitlivá ta Vaše věta, že člověk má jednat tak, aby nemusel na vězení ani pomyslet. To platilo snad v některém čase a místě naší planety… Ale o to nešlo v původním fejetonu, alespoň na mne to tak nepůsobí. On nesnižuje hodnotu činů všech uvězněných a perzekvovaných. Jen je naopak jaksi teskně staví proti mase nás všech ostatních, konfrontuje nás s nimi… Příliš si už všichni zvykli na desetiletou absurditu nesdělitelnosti svých myšlenek ostatním obyčejným lidem (O. L., sjel by ji J. G. — L. V.), a váš fejeton najednou vybočuje z této určenosti úzkému okruhu podobně smýšlejících. Oslovuje nás všechny ostatní, a to apelem na osobní statečnost člověka v jeho každodennosti.“

Dnes v noci byl jsem v jakési velké místnosti jako na něčí chatě. Bylo tam hodně lidí, jako známých, ale nikoho jsem neznal, a vedle

Natočím čistý papír a těším se, že nikdo nezazvoní… Někdo zazvonil. (s. 40)

mne sedící osoba byla kočka. Byla to dívka s protáhlým liščím obličejíkem, celá porostlá hnědou kožešinou, vypadala tedy jako liška, ale všichni ji brali za kočku. Zeptal jsem se jejího muže nebo otce, čím se živí. „Jí třeba myši?“ — „Myši ona ráda,“ odpověděl muž a kočka radostně přikývla. „A krtky taky?“ zeptal jsem se. „Krtci jí nejedou,“ řekl muž. Obrátil jsem se přímo na kočku, a abych se víc přiblížil její předpokládané chuti, vyjádřil jsem se takto: „A žížaly — jedete?“ — „Medu!“ živě přisvědčila kočka.

ÚTERÝ 6. ÚNORA 1979

Mám rád takováto klidná dopoledne, kdy jsem doma sám, odnesu si stroj do kuchyně, kde je tepleji a světleji ze dvora. Vypil jsem si čaj, sklidil umyté a oschlé nádobí od snídaně našich, dal čerstvou vodu ptactvu, natočím čistý papír a těším se, že nikdo nezazvoní. Zvoní telefon, ale ten neberu. Tak do čeho se dáme. Někdo zazvonil.

„Dobrý den,“ pozdravila čistým hláskem a měl jsem dojem, že při tom udělala v kolenou takový malý shyb, který se mohl rozvinout v ironickou sleční poklonu, ale zůstalo při něm a možná, že jsem si ho vůbec jenom představil podle přednesu toho pozdravu. „Můžu na chvilku?“ Když jsem jí odebíral kožíšek, hned mi bylo jasné, odkud ta kočka včerejší noci. Brala se rovnou do kuchyně za ptactvem, uviděla stroj, zarazila se, odložil jsem ho na Madlin stolek u gauče. „Kávu, čaj?“ — „Nene, když si smím říct, tak nic…“ — „Aspoň si tedy poslechněte můj včerejší sen.“ — „To prosím jo.“ — „O kočce.“ — „Tak to zas, jestli si smím vybrat,“ byla to hra na hoštění u prázdného stolu, nad ubrusem odehrávala se gesta, „tak o kočce ne!“ zvedla na obranu dlaně. „No tak ona to kočka nebyla. Vypadala jako liška, kočka jí jen říkali.“ Naklonila přemítavě hlavu. „No… tak ale opatrně. Vlastně lišku ano, klidně.“

Když jsem jí sen řekl, podivila se mu a pravila: „Já mám vlastně taky takovou trošku jaksi zvláštní příhodu, není to sice ještě ani skutečnost, dalo by se říct spíš teprve takový příslib skutečnosti,“ uvědomila si, že zatím mi podává pořád jenom spoustu suchých

vrchních lupenů té zprávy, rázně ji tedy natrhla: „Dostanu po dvou letech zas práci. A sice…“ — „Tak to neříkejte!“ přisunul jsem jí blok s tužkou. Napsala mi to. Pak pravila. „Takže jsem přišla, nevím, nevydržela jsem neříct to někomu, asi. Takže promiňte. A teďka už běžím, jdu právě zahájit jakési první kroky.“ — „Ale to bysme tedy mohli aspoň něčím zapít,“ vstal jsem. „Nene,“ řekla zvedajíc se od stolu se zbytky lišky, „já jsem autem.“

Už jsem nepsal, přemýšlel jsem. Rozmýšlel, jak mám psát tento spis, co do něj patří a co ne. Sny samozřejmě. Dnešní ranní návštěvu jsem nezapsal, tu nutnost vidím a splňuju až při přepisování spisu načisto v únoru 1980! Milý čtenáři! Co ty víš! Těch podvodů, co dělají spisovatelé na čtenářích! Já však, jak vidíš, nepodvádím: není sice jisté, že k popsané návštěvě došlo právě dnes, ale došlo k ní určitě, i s tím tématem, okolo jiné návštěvy, kterou datuju spolehlivě: podle filmového negativu, na němž ty dvě tváře jsou hned za sebou. Z přemýšlení vytrhl mě zvonek.

„Nazdar! Člověče, vy ale máte v té Praze protivně lezavou zimu! U nás je takový hřejivý mráz a plno sněhu!“ Odebral jsem Josefovi zimník, čímž se z něho uvolnil pach koní, dal jsem mu trepky a pobídl ho do kuchyně. Šel rovnou ke kleci s ptactvem, jež tam však nebylo, sedělo na rádiu a na obraze, pohledem ocenil rostlinnou scenerii před oknem, natáhl nozdrami vzduch a pravil: „Ludvo, tys tady měl ženskou, cizí!“ — „A sakra!“ odvětil jsem. Josef řekl: „Co pořád děláš, pojeď s náma v létě s koňma do Rumunska, co říkáš! Transylvánské Alpy!“ — „Chachachá,“ řekl jsem. „No co! Ty by ses do července ještě rumunsky naučil, já už těžko,“ pokýval mrzutě hlavou. Přiťukli jsme si slivovicí, na sporáku hřála se voda na kávu. „Což o to, rumunsky se naučím za týden, ale pas nemám!“ — „Cože, ty nemáš pas?“ užasl a teprv teď jsem viděl, že si ze mě utahuje. Půl hodiny jsme vzpomínali na naši cestu na Praděd před třinácti roky. Pak jsem se zeptal: „Proč přijels?“ — „No přeci jestli bys s námi jel do Rumunska, a poohlédnout se po vánočním dárku pro manželku.“ — „K příštím Vánocům už?“ — „K těm minulým! Já totiž ještě nemám prosincovou výplatu, ale teď čekáme nějaké prachy.“ Josef Zeman z Bezejovic

je vedoucím sportovního jezdeckého oddílu a sám svým vlastním zaměstnancem. Poseděli jsme a pak jsem ho vyprovodil do Prahy. Za chůze po ulicích jsem mu řekl, co je tu nového blbého. Divil se tomu. Neviděli jsme se dlouho.

Když jsme se rozešli, vyzvedl jsem z knihařství „Moje léta v Dijoně“ a jel k profesoru Černému pro podpis. Našel jsem ho, jak vždycky, nad rukopisem dalšího dílu pamětí. „Tak povídejte,“ řekl. „Co mám povídat?“ — „No co víte nového!“ Ale nevěděl jsem nic, než že dr. Danisze, advokáta, odsoudili podmíněně za „napadení veřejného činitele“, jehož se měl dopustit výrokem při obhajobě jednoho chartisty, a že ho chtějí vyhodit z práce. Ale neměl jsem chuť na takové řeči. „Já nic nevím, pane profesore.“ — „Che, vy nikdy nic nevíte, človrdo, a píšete něco konečně aspoň?“ — „Něco ano.“ — „A nechcete samosebou o tom hovořit, to taky znám. Tak co s váma. Aspoň mi povězte, co se povídá. O Kohoutovi víte něco?“ — „Nic.“ — „No a myslíte si aspoň, že se vrátí?“ — „Já vím, že se vrátit chce,“ řekl jsem. „Che, co chce Kohout, nehraje roli, vy si myslíte, že ho sem pustí?“ — „Já bych doufal, že ano. A nejenom doufal,“ napověděl jsem. Dýmal celým kroužkem huby, kouř mu z ní šel zpátky do nosu. „Jste naiva,“ řekl. Pak se zeptal: „Co soudíte o nových mluvčích?“ Řekl jsem: „Když mají odvahu to dělat, já budu loajální.“ Chtěl jsem naznačit, aniž bych musel vyslovit, jakési otázky nad těmi osobami. On však řekl určitě: „Ten Benda… znáte ho? Ne, no samosebou! Tak ten se mi líbí, ten za mnou byl. A ta Tominová se zdá být jadrnější káča než ta zpěvačka.“ Tuto vzácnou pochvalu příležitostně jí musím vyřídit.

Chvíli potom huboval na Václava Havla: „Viděl jste, s kolika chybami otisklo Svědectví mou studii o Masarykovi?“ Podivil jsem se, co s tím má Havel společného. „No přeci oni převzali text z Edice Expedice, a tu řídí Havel, protože musí vždycky mít něco extra, jako by nestačila Petlice.“ Vyložil jsem mu rozdíl mezi oběma edicemi a on z toho uzavřel: „No dobře dobře! Tak vy myslíte, že bych teda neměl vedení Charty poslat protest proti zkomolení své práce ve Svědectví?“

Zůstal jsem bezradný před tak mocným kouzlem starých zlatých časů.

STŘEDA 7. ÚNORA 1979

„Ani se nezeptáte, jak jsem dnes dopadl na policajtůře," vytkl jsem u večeře klukům. „Jak dopadls na policajtůře?" zeptal se Janek. Pokývl jsem ještě k Ondrášovi a ten řekl: „Jak dopadls, prosím tě, na té policajtůře?" — „Budete překvapeni," řekl jsem.

Jako jsem byl překvapen já. Čekal jsem, že mi zas chtějí vzít řidičský průkaz, dva měsíce mě nechají čekat na nové přezkoušení z předpisů a nejmíň třikrát mě vyhodí od technické prohlídky. Užil jsem toho loni dost. Při posledních vyhrůžkách vyslovil voňavý šedý muž s těžkým zlatým prstenem jakési temné přísliby, jejichž význam snažil jsem si domyslit. Nemám náladu o těch „besedách" zatím psát, ale jestli se mi ten šedý muž s těžkým zlatým prstenem znovu připomene, budu muset. Jinak by si mohl myslet, že jeho slova neberu vážně.

Uniformovaný dopravní neškodný milý esenbák hmátl do lístků, našel můj a přečetl mi: „Dne 6. 12. špatné parkování na rohu Veletržní a Janovského ulice, nedodržena vzdálenost pět metrů od okraje křižovatky. Bude to sto korun." Zaplatil jsem a radostně vyběhl na ulici. Normální pokuta za normální dopravní přestupek! Měl jsem radost. Šel jsem dolů ulicí, dostal jsem chuť něco si koupit (asi abych měl pocit, že jsem za tu stovku něco pořídil!), uvažoval jsem co, a byla to vývojka s ustalovačem, protože mám dělat fotky do Šimečkovy knížky „Obnovení pořádku". Teprve za chvíli napadla mi méně hlupácká odpověď: „Něco levnějšího byste tam pro mne neměli?" To když jsem na všech rozích viděl přečnívající čumáky a zadky parkujících aut.

Ve dveřích našeho domu srazil jsem se s Janem Mlynárikem. Hledal mě. „Ty, počuj," pravil, „v březnu bude Tatarka mít narozeniny. Přijede do Prahy a bylo by výborné, kdyby k tomu dni byla hotová jeho knížka." Odpověděl jsem: „Tak mi najdi slovenskou písařku, když ani neuměls nakreslit vuokanie!" — „To nebude třeba, Skácel je ochoten přeložit to do češtiny." — „Takový nesmysl!" řekl jsem. „To se nedá přeložit!" Nakonec jsem ale slíbil, že knížka hotová bude.

Jenomže ale nemám ten rukopis pořád přečtený. Jaksi se ho bojím, trochu se i stydím. Krom toho jsou tu rukopisy, které čekají

déle: Rumlovy reportáže, dvě nové Boženy Komárkové. Jednu jsem nabízel k přečtení Evě Kantůrkové, ona mě odmítla, že by ji to teď rušilo v práci na „Pánovi věže“. Druhou jsem strkal Ivanovi, ten řekl ano, ale až cosi dopíše. Takže to zbylo zas na mě a na Grušu: vzali jsme si každý jednu. Gruša má sklon rukopisy opravdicky redigovat: Sachrovy „Krvavé velikonoce“ důkladně změnil. Ale to my přeci nemůžeme dělat! Já jenom opravuju chyby, sjednocuju pravopis cizích slov, přehodím slovo, nadělám na okraji pár otazníků a hodím to autorovi, ať si to dořeší. Nejsme redakce, bylo by to celodenní zaměstnání a pendrek z toho máme. Když se potom knížka z Petlice dostane do zahraničí, už s ní tam nějaká chytrá hlava emigrovaná šmelí, prodávají prý knížku i za sto marek.

Jel jsem do Tuzexu kupovat čaj, kávu, whisku (to se ale povedlo: teď to vypadá, jako by mi pak těch sto marek poslali!) a tam jsem ve frontě uviděl Sašu Klimenta. Povídali jsme si, čekajíce na vozík, o té jeho oslavě, jak to bylo pěkné, jako by byla normální doba. Ale doba normální vůbec není, připomněl mi to Saša mimoděk sám, a velice důrazně: Vzpomínkový sborník, který jsme mu dali k narozeninám, se podařil, proto jsem se rozhodl prodloužit jaksi svůj dar tím, že ho dám opsat a rozdám na příští schůzce bývalých Literárek všem Sašovým bývalým kolegům. Zdena knížku opsala za sobotu a neděli, nemohl jsem tomu ani uvěřit. Odmítla vzít si peníze, to prý je zas její dárek autorovi, kterého si váží. Do takové jubilejní knížky by se však výborně hodila jubilantova fotografie! Požádal jsem oba jeho syny, kteří fotografují, aby mi potřebný počet fotek udělali. Oba mi řekli, že nemají čas. Když jsme teď s Alexandrem přivedli na to řeč, požádal jsem ho, aby mi od některého ze svých synů vypůjčil negativ, udělám si fotky sám. A tu vylezla pravda: myslí si, že by to nebylo prozřetelné, když se oba právě chystají na jakési přijímací zkoušky do školy.

Pocítil jsem zas to chvění, nepochopitelně a nepřiměřeně přicházející z jakési onemocnělé části mého těla snad. Ani jsem cestou zpátky, Saša mě vezl domů, mluvit nemohl. Po normálním přátelském rozloučení jsem se doma, byl jsem tam naštěstí sám, ze zahanbení

propracoval ke vzteku: Jsou ti jeho kluci snad cennější a vzácnější než moji?

Potom přišla Madla z práce a poznala, že něco je. Řekl jsem jí to s obavou, že mi to zas vyčte, jak mi vždycky vyčítá větší rozumnost mých přátel. Musel jsem se jí asi zdát dost zničený, proto její návyk reagovat kontrastně promluvil takto: „No, ale musíš si říct, že když je to zrovna okolo těch zkoušek… co záleží na nějaké fotce?“ — Byl to samozřejmě ohavný sebeklam, ale cítil jsem, jak mi její mírný soud o té věci dělá dobře, protože nemusím vznášet proti kamarádovi smutnou stížnost.

Po cestě ke mlýnu šla skupina lidí, vezli sáně, na nichž ležel živý člověk, za sáněmi šel veliký hrubý chlap se sekyrou a do toho ležícího člověka sekal. Na těle zůstávaly rozšklebené bledé nekrvácivé rány. Lichotivě jsem chlapovi se sekyrou pravil: Já vám tu sekyru kousek ponesu. Rozpačitě mi sekyru pustil a já se dal do divokého volného trysku pryč, letěl jsem za stodoly a uličkou mezi nimi domů. Tam byla sestra, bylo to v Brumově, řekl jsem jí, ať sekyru schová, a vlezl jsem pod stůl. Z dálky se pomalu blížil zuřivý řev. Možná projde mimo naši chalupu dál.

ČTVRTEK 8. ÚNORA 1979

Dneska jsem se měl v jedenáct hodin sejít s Drahomírou Pithartovou (dále jen p. P.), která mi dala přečíst svá „Cvičení v bezohlednosti“. Je to jakoby zápisník introvertní ženy, která se cítí chřadnout ve světě zkaženém muži, kteří místo hedvábí a vlny nastolili silon a krimplen, místo politiky policejní násilí a místo společenského života pití, kuřbu a kecání po bytech, nakonec muži přestávají být muži a ženy ženami. Je to celé úplná pravda! Ale může rozzuřit ty z pražských mužů i žen, kteří si řeknou, že Pithartová si má nejmíň co stěžovat, když je s dětmi doma a manžel jí ještě trpí toto psaní. Měl jsem pocit, že by autorka rukopis měla zbavit neurotického tónu, který přesahuje stylizaci její „bezohlednosti“, a odretušovat o něco víc Pithartovu domácnost, zvlášť když Petr je asi u meze mužských

možností dneska a ona mu, co píše, dává číst, takže je to tedy případ nejen konfliktu, ale i spolupráce. Sepsal jsem si včera k tomu poznámky, dnes ráno dal jsem je Madle přečíst. Pithartovou taky četla a neřekla o ní nic špatného, no no. „Píšeš jí to správně," řekla mi, „ale neměl bys propadat domněnce, že jim můžeš nahradit manžely."

Toto po čertech krátké spojení mě vzteklo, ale zeptal jsem se ještě klidně: „Komu jim?" — „No Vlastě Kavanové například a téhle Pithartové!"

Madla se za léta práce v tom jejich sociálním chorobinci, vybudovaném státem, který vybudoval i ty choroby, naučila bleskovým diagnózám. Jsou vždycky správné, až na maličkosti. Ale ty maličkosti, to je celá ta jemná vrstva vztahů, zájmů a vzruchů, jež jsou voňavým mazadlem všednosti. Bez něho nejely by pracovní, kulturní a společenské styky, nebavilo by lidi hrát divadlo ani se naň dívat, psát ani číst, stýkat se. To ona ovšem ví jako já. Ovšemže se v této půdě uchycují všecka semínka příštích tragédií, je to líheň neřestí, podle Madly, zvláště mých. Neboť mám dnes tedy v jednom bistru zase schůzku s Pithartovou. A ono jedno k druhému!

Roztrhal jsem své poznámky pro p. P. na malé kousky a hodil je do kbelíku. Šel jsem se svalit na gauč, udělalo se mi nedobře. Přál jsem si něčím se znicotnit, abych neměl už nikdy pro nikoho význam a nebyl trestaný za to, že někdo mě uznává nebo ctí, ať je vezme čert! Ale takový ústup do moudrého klidu je smrt nebo aspoň poustevna. Umím si svou poustevnu dobře představit: psát, popsané papíry ukládat na místo, odkud by je vybírali poslové, s nimiž bych se nikdy neviděl. Mezi lidi chodit zpočátku v přestrojení, než by mě zapomněli. Takovou poustevnu má Karel Kosík, totiž měl, než mu do ní zas vnikla ženská. Tak jde to vůbec, nebo to nejde?

Madla vybrala útržky z kbelíku, dala do obálky a přišla mi oznámit: „Pošlu jí to s dopisem, kde jenom popíšu, cos udělal po mé jediné větě. Ať to sakra už vědí." — „Kdo vědí!" zařval jsem. „Všecky, co k tobě vzhlížejí." A odešla si klidně do práce.

Nemohl jsem se rozhodnout k pohybu, naopak jsem čím dál víc tuhnul, jak jsem cítil blížit se hodinu jedenáctou a po ní dvanáctou.

Nemám si brát, bože kolikrát jsem si to říkal, nemám si brát žádnou další odpovědnost, nemám se plést do cizího času, nemám si dávat žádné schůzky! Ale teď ještě se musím zvednout, nemůžu jen tak zkrátka převalit svou tíhu na dalšího za mnou, kdo nic neví. Vstal jsem, nešel do toho bistra samozřejmě, ale rovnou k p. P. Ukázalo se, že ona to vůbec nevzala hystericky: počkala chvilku, pak si zašla na výstavu, cestou zpátky se podívala, jestli tam nejsem, a šla domů. „Až teď mi napadlo," pravila, „že tě sebrali. Začala jsem uvažovat, jak to zjistit."

Já už tolika lidem dlužím být zavřený! A pořád se k tomu nemám.

Vyložil jsem jí pěkně souvisle (vždyť jsem za sebou měl písemnou přípravu!) svůj názor na její „Cvičení v bezohlednosti". Brala to klidně, skoro beze slova, byla právě v jiné roli — v roli docela spokojené ženské, která má děti ve škole a muže v práci, uklizeno, uvařeno, čte si. Otočil jsem se několikrát na otočném křesle, dopil čaj a šel.

Šel jsem do Vlašské ulice k Janu Lopatkovi. Seděl u něho jakýsi mladší muž v zimníku, Lopatka nás chtěl seznamovat, ale já jsem řekl, že se s panem Hejdou známe, a on to byl Stankovič. Seděl celou dobu v zimníku a s aktovkou na klíně. Zeptal jsem se ho, proč tak sedí. Prý proto, aby při odchodu nic nezapomněl. Od Lopatky jsem vydobyl tři stovky za dodanou literaturu. Omluvil jsem se, že to musím dělat. Mám tohoto času v rozpracovaných knížkách sedm tisíc, nemám čím už platit nové věci, vrch Petřín je taky vysoký sedm tisíc metrů, nějak se mi pomalu vracejí zpátky. Lopatka mi dal kalíšek becherovky, dostal ji dneska poštou k včerejším devětatřicátým narozeninám.

Kráčel jsem pomalu a v pohodě Nerudovou ulicí nahoru. Zastavil jsem se u obchodu s kávovým porcelánem, za výlohou měli pěkné zlacené šálky, jednotlivě, v ceně od padesáti do šedesáti korun. Byl bych jeden koupil, ale neměl jsem peníze, musel bych sáhnout na „podnikové" od Lopatky. Šel jsem tedy dál a rozhlížel se, kde je ta terasa, z které jsem se díval na Prahu v létě 1968 se soudruhy Dubčekem, Husákem, Smrkovským, Hájkem… Toto líčení se bude líbit Milanu Šimečkovi, ten mi jednou řekl, že by si ode mne přál číst

knihu, jak jenom jdu, co vidím a koho potkávám. Věnuju mu aspoň dnešní zápis, kniha celá je zaslíbena Jiřímu Kolářovi, který mě do ní odstartoval, než odjel do Berlína. Od té doby, to jest od 7. ledna, jsem do Slavie k jeho stolu nezašel. Matyášovou bránou právě zvrhlým krokem kráčela hradní stráž, když jsem zabočil nalevo. Rozbředlý sníh mi ujížděl pod botami. Kosík nebyl doma nebo neotvíral. Z telefonní budky před Vojenským muzeem jsem zavolal Zdeně do práce. Udělal jsem to prvně za celého čtvrt roku, co v tom závodě pracuje. „Taková vzácnost," řekla Zdena, „a já se ani nemám komu pochlubit, protože jsem tu zrovna sama."

Rozhodl jsem se, že pojedu tam, kam bude mít namířeno první tramvaj. Byla to třiadvacítka, jeli jsme tedy k Mirce Rektorisové. Já mám kdekoli nějaké řízení. Zazvonil jsem a pak poslouchal, jak mi jde otevřít. Několik kroků před ní, jak věrný pes, běželo její astma. „Z čeho tě ruším?" zeptal jsem se. „Z filatelie, čili z ničeho, ráda tě vidím." Filatelie v této domácnosti není ovšem hobby, nýbrž přivýdělečná činnost pro redakci Filatelistických rozhledů či jak se to jmenuje. „Obědvals?" zeptala se Mirka. „Totiž jestli jsi neobědval, tak to máš smůlu." — „Nejdřív bych si umyl ruce." — „Prosím, rač tudy do koupelny, ale neumaž se tam, zítra začínám nový život." Omlouval jsem se: „Já jsem nešel k tobě, šel jsem ke Kosíkovi, ale neotvírá. Ty jsi jenom náhradní cíl, podobně jako anglické bombardéry měly pro každý nálet krom hlavního cíle náhradní, a tak přišla ke škodě i firma Baťa." — „No vidíš," řekla Mirka, „to máš přímo prima začátek k něčemu a obuj si tyhle trepky, ať si u nás neumažeš ponohy."

Donesla mi na stůl v pokoji talíř se studeným uzeným kolenem, rohlíky a sklenici vína. Řekl jsem: „Koupil jsem ti přímo v Tuzexu veliký pytlík kafe, jenže jsem nevěděl, že k tobě půjdu." — „Takovou škodu by sis dělal? Řeknu ti, nebyla jsem tomu ráda a nemůžu to pořád překonat, ty jo?" — „O čem mluvíš v tuto chvíli," zeptal jsem se. „Přeciť o tomhle," položila přede mne hromádku rozepsaných Grušových traktátů a zeptala se: „Co s tím míníš udělat, necháš to bez odpovědi?" — „Nechám to tak. Odpovím do roka." — „Ťakra, ťakra, a přitom vím, žejo, on tě má rád. Co se mu to, chlapci, přihodilo?"

Řekl jsem: „Už mi i napadlo, že jelikož se máme rádi, můžeme si tohleto dovolit. Jediní my dva v Praze.“ Pravila: „Já tomu částečně nerozuměla, ale částečně jo. Namouduši bych však nevěděla, co na to říct. Ty to víš?“ — „Napřed jsem pro to nemohl spát. Žasl jsem, když mi předevčírem řekl: Tak co, už sis to přečetl? a takhle si vesele mnul ručičky. Z toho jsem poznal, že slova jsou jenom slova.“ — „Jsem již stará, mnohé jsem viděla. Jak s tebou teď mluví jiní naši přátelé?“ — „V odborných kruzích se mi navrhuje, abych si nechal vytrhnout všecky tyhlety tři dolní zuby.“ — „Jdi ty, a uděláš to?“ — „Já se podřídím výsledkům rentgenu,“ řekl jsem.

Dojedl jsem, pili jsme Tři grácie. „Chceš doutník Ritmeester?“ zeptal jsem se. „Myslíš, že je to to pravé pro moje astma?“ Zapálili jsme si oba. Zvedla útlý doutník s náústkem a zeptala se: „To ty odteďka budeš?“ — „Nebudu, to je z Tuzexu. Já někdy chodím po ulici a hledám něco pro sebe, něco pravého pánského, ale nic nikdy nevidím. A tyto doutnáčky se mi zalíbily.“ — „Jsou milý,“ řekla, omylem šlukla a rozkuckala se. „Tak já ti tu ještě jeden nechám. A jeden pro Frantu.“ — „Hahá Franta!“ zasmála se. „Ten měl onehdy příhodu. Jeden muckej mu dělal neslušný návrhy, ale ten ti z toho byl úplně znechucenej. Já mu říkám, dědku, vidíš, to máš bejt rád, že seš po sedmdesátce ještě tak sexy. Na druhý straně je pravda, že ten chlap byl přiopilej. Nocoval u nás, na tomhle gauči, ráno se vzbudil jak rybička a nevinnej. Ale Franta, když jsme rozestýlali a šlo o to, koho kam, mi říká: Já chci spát s tebou. To tyhlety zdě neviděly nevim jak dlouho!“ — „Co říkáš tomu Íránu,“ zeptal jsem se. „Myslím, že si hoši o něco koledujou,“ odpověděla. „Myslíš které,“ zeptal jsem se. „To ti taky nepovím, v tom se prase nevyzná.“

Když bylo dopito, řekl jsem, že jdu domů. „A tohleto množství ti bude stačit?“ ukázala na hromádku Grušových traktátů. „Ani si je všecky nevezmu, dám si to opsat ještě jinde, rozdej je kamarádům,“ řekl jsem. „Nedělám to ráda, ale zas, když se máme po neděli sejít, tak jim to přinesu, aby taky byli trochu imbilde.“ Když jsem se v předsíni obouval, pravil jsem: „Ty mi, zdá se, nadržuješ.“ — „Ale, hochu, ani nevim.“

Přijda domů našel jsem ve schránce dopis od Jana Šimsy, propuštěného z vězení, od Milana Šimečky a další příspěvek do polemiky od Luboše Dobrovského. Přečtl jsem to všecko a nechal na stole, jak máme zvykem, aby mohli číst i ostatní. Madla přišla z práce, vyndala z kabelky obálku s roztrhanou p. P. a řekla: „Nebudu nic posílat." Znovu jsem to hodil do kbelíku. Pak si po řadě četla dnešní poštu. Šimsův dopis začíná: „Jako prvnímu Vám píšu z překypující vděčnosti za fejtón Pokus o jiný žánr…" — Šimečka píše: „Bezideově s Tebou souhlasím, protože jsem se kdysi pro to rozhodl, když jsem poznal, co jsi zač." — Dobrovský: „A protože normy Vaculíkovy byly a jsou nade vší pochybnost… není mu v tomto ohledu co vytknout."

Její tvář byla na konci té četby tváří Sarkasmu.

Udělám, co bude v mých silách, aby se to neopakovalo.

PÁTEK 9. ÚNORA 1979

Seděli jsme okolo zaprášeného stolu v pusté místnosti, odkud vystěhovali nábytek. Na parketách zbyly obrysy koberců, na zdech stíny obrazů. Byl tam Ivan, Alexandr, Jiří a jakoby ještě Petr Kabeš nebo Karol Sidon. Byl to báječný úkryt pro naši poradu — nevím o čem. Najednou shora od stropu padla do prachu na stole kapka a rozprskla se ve vodní kuličky, do nichž když se opatrně foukne, koulejí se a šednou. Pak další kapka, a už začalo souvisle protékat stropem na několika místech v tom rohu, co jsme seděli. Chvíli jsme na to hleděli, potom asi Karol pravil: „Ti nás ale přesně vyhmátli zas!" Odklidili jsme se k oknu, kterým pro špínu nebylo vidět ven, a doufám, že ani dovnitř. Nerozžali jsme, vždyť ze stropu i ze zdí trčely jenom neukončené dráty. A už tam s námi byla jakási ženská, byla to nějaká nakladatelka z Rakouska. Chtěla, abychom pro ni udělali k propagaci našich věcí nějaký televizní rozhovor nebo sehráli scénku. Jenže tu nebyl Pavel Kohout, který takové nesmysly dovede uspořádat svižně a rychle. Hloupě a s nechutí jsme se dívali jeden po druhém. Potom navrhl Ivan, abychom spolu navzájem udělali jakési miniintervjů, v němž každý smí dát každému jenom jednu otázku, tu nejdůležitější.

Saša řekl: „Například — jak se cítíš, Ludvíku.“ Ivan řekl: „Jak spíš, Ludvíku.“ Jiří: „Zlobíš se na mě, Ludvíku?“ Nakladatelka, nepůvabná a kouřící, ale nad očekávání přátelská a důvěrná, se zasmála a řekla rozkošně: „Ale to bude přímo milenecky dráždivé!“ Podíval jsem se na ni, zda ji znám, neznal jsem ji a udělal jsem docela dobrý vtip, jaké se mi někdy v němčině daří: „Sie sind ja eine echte Freudländerin!“

NEDĚLE 11. ÚNORA 1979

„Byli jsme v nějakém našem domě,“ pravila Madla při snídani, „a tam byly nahoře pokoje, dole jenom jakési kůlny. Byla jsem tam s Janem. Najednou vidím, začíná tam hořet, to dřevo. A já jsem nebyla schopna ani hasit, ani jít pro Jana. Nešly mi pohyby vůbec. Tak jsem se dívala, jak to hoří.“ Zeptal jsem se: „A já kde jsem byl?“ — „Nevím. Tys tam vůbec nebyl. Předtím zas měla jsem jakési mimino a vůbec jsem nevěděla, jestli jsem mu dala pít. A říkala jsem si, jak je toto možné, vždyť já jsem bývala vždycky tak pečlivá. A tys tam zase nebyl. Tak jsem z toho vždycky šla na záchod, dvakrát. Neslyšels mě?“ — „Ne.“ — „Ale svítils.“ — „To jsem spal s hubou v klapkách.“

Janek řekl: „Vám se každému vždycky něco zdá. Mně nikdy. V čem je závada?“ — „Ještě jsi blbučký,“ pravil Ondráš. „Nedáváš pozor,“ řekl jsem. „Ale!“ řekla Madla. „Je zdravý, má zdravé spaní. Když se vzbudí, ihned sen zapomíná.“ — „Ano, je zdravý a blbučký,“ potvrdil Ondráš. „Zkus dávat pozor,“ řekl jsem já.

Požádal nás můj bratr Emil s Linou, abychom s nimi zajeli až k Vodňanům podívat se na jakousi chalupu, kterou se rozmýšlejí koupit. Vyjeli jsme v půl desáté. „Za jak dlouho tam dojedeš?“ zeptal jsem se Emila, byl to chyták. „Za dvě hodiny,“ odpověděl jistě. „Mohl bys to dokázat za dvě a půl?“ poprosil jsem. Jezdí tak rychle, obratně, bravurně a zajímavě, že mě to rozčiluje. Cítím, že jsem ještě teď unavenější, než kdybych řídil sám. Cestou jsme mluvili o Vondráčkových pamětech, Lina čte první díl, Emil druhý. Lina zažívá u četby znovu svůj úžas nad první Československou republikou a Rakousko-Uherskem: pohled z Asie do Evropy. „Já jsem opět to uvědomila, že…“ — „Si,“

řekl Emil. „… já jsem to uvědomila si, že vy jste byli spíš Francie než Bulharsko.“ Dostával jsem na ni dopal a podržel jsem si ho do večera.

Chalupa je na pěkném místě, ale skoro zbořenisko. Emilovi se do kupu nechce, ví, že všecku dřinu musel by udělat sám. Lina se však už těší, jak si za chalupou na dece bude číst Evropu. Je křehká, zimomřivá a fajnová, jak se na aristokracii s koncovkou -dze patří. Když někdy u nás na zahradě jako pomáhala třeba plet rybíz, brala každou rostlinku pološtítivě do dvou prstů, držela ji dlouho ve vzduchu, než ji pozorně odložila, a mezitím vykládala o novinkách gruzínské literatury. Ale je mírná, pěkná, něžná a pohostinná. Madlu má ráda, mě ne, protože. Než mě víc poznala, měla mě ráda, dokonce se mnou chlubívala. Při prolézání chalupy mě stranou požádala, abych se u Emila přimluvil za koupení. „Ano, Emil bude dřít a ty se v červnu budeš v kožíšku půvabně choulit ke kamnům!“ Usmála se roztomile a řekla: „A nemyslíš, Ludvíku, že člověk může taky změnit?“ — „Se!“ řekl jsem.

Zpátky jel Emil už pomaleji. V jižních Čechách není žádný sníh, vláda se tu může tedy cítit pevnější než v Praze. Viděli jsme mnoho dravých ptáků, seděli na stromech nízko nad silnicí. Na jednom místě jich hejno kroužilo těsně nad zemí. Emil zastavil, běžel jsem se tam podívat, ptáci ulétli a z brázdy vyskočil zajíc. Zachránil jsem mu život? Cesta zmrzlou krajinou by mi dělala jenom radost, kdybych neměl pocit, že až mráz sejde, dají se do chodu zas všecky ničivé procesy, zimou jen pozdržené. Vždyť oni práškují žlutě dokonce i na sníh! Nevidím nikde nic dobrého, všecko se mi zdá odsouzeno ke zkáze. Takový úsudek ztrácí na ceně, je tu podezření z choroby stáří. Vadilo mi i to, že Lina považovala brebentění celou cestu za přednější než dívání. Když jsme se blížili ku Praze, pravil Emil: „Nač jsme tam jeli? Ani mi neporadíš, jestli to máme kupovat, či ne!“ Řekl jsem: „No, Emile, jestliže chceš udělat napínavou blbost, doporučuju vřele, kup to!“ Lina zezadu řekla: „Tak ti to děkuju.“

Celý den jsem byl pryč, mám jít spat, chce se mi ale něco ještě dělat. Svádí mě bílý papír, a moci se po něm svobodně pustit, stíhat ty jiskrové pocity života, které se mi v poslední době začínají zas

někudy kmitat. Ano, mívám jednou za dlouhý čas, vkládají se mezi to i léta, krátká období, třeba několikadenní, kdy se moje dnešní vědomí jakoby vteřinovými výboji probíjí do spodnějších vrstev. Mám pocity třeba sněhu navátého škvírou pode dveřmi a smažících se koblih: to je naše síň a maminka v kuchyni — fašank, klouzačka, prázdno ze školy ve čtvrtek. Nebo čtu obyčejnou větu o pohybu listí na stromech, a ne že vidím, nýbrž mám celý kompletní pocit pohybu po svazích, včetně pomyšlení na to, co mě čeká, až přijdu z toulačky domů.

PONDĚLÍ 12. ÚNORA 1979

Je ráno. Sny jsem měl bez významného děje, například na tabulce přede mnou pořád zeleně blikalo totéž třímístné číslo, jež jsem si nezapamatoval. Složeno bylo z číslic psaných neobratným rukopisem tranzistorových počítaček. Dále jsem železnou lopatkou přehazoval popel na jednu hromádku a bylo mi divné, že tam patří i popel vzácných lidí; slovo „vzácných“ se mi opakovalo a týkalo se Jiřího Koláře.

Janek má školu odpoledne, sedí teď v kuchyni u telefonu a pořád kamsi volá. Uvařil čaj a zve mě k němu. „Na tvůj pokyn zdál se mi dneska sen,“ praví. „Šel jsem na prvního máje po ulici, chtěl jsem jet do Dobřichovic…“ — „Jak víš, že to bylo na prvního máje.“ — „Protože nejezdily tramvaje a po ulici se pohybovalo takové to smetí: lidé, kteří jdou pozdě na průvod nebo z něho zdrhli. Čekal jsem u Palackého mostu na autobus, a vždycky když se zdálo, že nějaký jede, byla to skupinka lidí s transparentem. Nakonec přijel trolejbus, a sice pozpátku.“ — „K čemuž jsou trolejbusy zvlášť vhodné,“ řekl jsem.

Přišla Otka Bednářová, pozval jsem ji dál, vešla sice, vzala si čaj a kousek štrúdlu, ale naše řeč drhla. Otce jsem se znelíbil. Ani ne před třemi roky mě ještě ctila: udělala největší kus práce na legračním vydání LN (= Ludvíkovy noviny) k mým padesátinám. Ivan Klíma mi onehdy pravil, že Otčin vztah ke mně je přímo školním příkladem, jak zbožňování promění se v opak. Co se dá dělat. Příčinou je Zdena a tak dále. Před několika lety spolu obě mluvily, dokonce se navštěvovaly,

dokonce mě Otka jednou vezla svým trabantem za Zdenou do Rochova. No dobře. Ani jsem si nevšiml, kdy došlo k obratu. Když se před odjezdem z republiky loučil Vilém Prečan a já jsem u nich byl, vzal mě na dvorek a řekl mi, že to nemůže vydržet a musí se mě zeptat: Otka ho varovala, že se mi nedá už věřit, protože Zdena je na mě nasazená, můžu to vyvrátit? Řekl jsem, že nemůžu, vyvrátit nemůžu. Vyvrátit bych nemohl ani o sobě, negativní důkazy neexistují. Že ale takové úvahy znám, a vedly se snad už o kdekom, včetně Otky. Já takové řeči prostě nepřijímám, ale jsem opatrný, ke každému, v rozličné míře. Stoprocentně věřím jenom několika lidem, a ti to vědí. Zdeně neříkám nikdy víc, než kolik potřebovala pro svou práci na Petlici, hlavně nikdy nic o žádné akci předem, a to už z prostého důvodu: abych ji chránil od vydírání. Chtěl jsem, aby nejenom nic nevěděla, ale aby oni věděli, že ona nic neví. Už to vědí. (Martinovský jednou Madle řekl o mně: „Nevěří ani Zdeně.“)

Otka teď žije pro Chartu a pro Ledererovu Moniku. Já jsem ji zklamal víckrát, že jsem pro Chartu neudělal, co ona si myslela, že bych udělat měl. Buď mi to bylo odlehlé jako tzv. Patočkův tribunál, nebo jsem dělal na něčem důležitějším, o čemž jsem jí však neřekl, jako například byl almanach „Hodina naděje“. Až jednou jsme se hodně pohádali, ale toho nechám, teď.

Čtu střídavě povídky Ladislava Klímy a Škvoreckého „Samožerbuch“. S L. Klímou jsem se doposud nějak životně míjel, čtu od něho něco vůbec prvně. Když se o něm pořád mluvilo, nevěděl jsem, o kom je řeč. Teď jsem si přečetl v jeho životopise, co všecko napsal, rozepsal, spálil a co se ztratilo či jaké zbytky zůstaly, a musel jsem se smát. Připadal jsem si jak v divadle Járy Cimrmana. Podobný bizarní pocit cimrmanovštiny jsem ovšem před časem měl, když jsem četl životopis Komenského: čím vším se zabýval, co objevil, čemu mínil učit, do čeho se rozběhl a proč z toho sešlo a co mu shořelo. Četl jsem to nahlas u stolu, kluci se chechtali jako já. Vedou se v Čechách dvě nebo tři syndromatické národní postavy: Švejk (nikoli však Hašek), Kafka (nikoli však Josef K.) a pak případ od případu ještě jiné, např. Kondelík. Myslím, že postava Járy Cimrmana nebyla

náležitě rozpoznána: není jenom náhodným plodem dvou hravých intelektuálů! Ten fenomén všestranné nešikovnosti, nezdaru a smůly, zakopaný talent vykopávaný po stu letech!

O „Samožerbuchu“ říkají někteří, že je nevkusný, nestoudný a ještě nějaký. Mně, když je to samožerbuch, nevadí nic. Jedině co u Škvoreckého vždycky: obsedantní nadávání na komunisty a estébáky. Kdybych já byl v Kanadě, už se na ně vykašlu. Je to otázka zdraví — jako tady doma. Třeba si Škvorecký myslí, a ani o tom neví, že je takto povinen, jelikož ujel. Povinen je, ale rozumem a soudem z odstupu. Je to jiný, silnější Škvorecký, který mluví do Hlasu Ameriky o literatuře a musí své Dannyho protikomunistické tiky nahradit důvodným výrazem. Jak s ním souhlasím, když říká, že spisovatel píše pořád o tomtéž, a tedy že on bude psát Dannyho, tak naopak nesouhlasím a nelíbí se mi, když se tváří, jako by Danny byl on sám, pořád.

Když mi táhlo na patnáctý rok, ohlížel jsem se už, jestli mě nějací velcí lidé nepozorují, jak si nasazuju indiánskou čelenku a lezu v trenkách s lukem pod mostek. Setrvačnost mé zvolené postavy byla ohromná, nikdy jsem ji nezapřel, ovšem nemohl jsem se tak dál strojit. Indiánského náčelnictví, můžu říct, užil jsem potom za celý život dost. Nedávno jsem si prohlížel své fotky a přišel na jednu, kterou jsem si pořídil, když mi bylo 37 let. Dostal jsem tehdy státní vyznamenání za práci v rozhlase. Ozdobil jsem se nahatý jenom tou medailí na prsou. Dívaje se teď na to skepticky a moralisticky, uznávám, že obrázek by potřeboval jistou malou retuš: přimalovat tři péra do vlasů na hlavě.

ÚTERÝ 13. ÚNORA 1979

Začal jsem si se zubařem zas, po dvou letech. Potkal jsem ho před Vánoci. „Máte u mne flašku,“ řekl jsem, „a nebude to úplatek, protože jsem vás celý rok nepotřeboval.“ Odpověděl: „Bude to normální honorář jako ve staré Číně. Tam se lékaři platilo, když ho nebylo třeba.“ Ovšem k doktoru Kurkovi chodí celý rok z naší rodiny vždycky někdo.

Poručil mi vylézt na vodorovné křeslo a vypumpoval je tak, že jsem nohy měl málem výš než hlavu. Všecko prošťáral a zeptal se, kdy už konečně vyndáme ty tři dolní mrtvé řezáky, které se už stejně viklají. Dále by se vlevo nahoře prima dělal ten můstek, zrentgenujeme si to. Připomněl jsem, že jsme to už rentgenovali. Paní Krumphanzlová řekla z karty, že to je ale už dva roky. Pravil jsem, že mě nic nebolí a přišel jsem kvůli dobrým vztahům. Oškrábával mi cosi a řekl sestře: „Nachystejte mi flečer." Pak mi řekl: „Vypláchněte si." Ale když jsem nohy měl výš než hlavu, nešlo to. Musel mě napřed sklopit do příhodnější polohy. „Vidíte, takhle to vypadá," řekl, „když pacient si musí osobně vyplachovat." Podivil jsem se, kdo má za mne vyplachovat. Sestra řekla: „To má dělat sestra." Doktor Kurka řekl: „To má totiž vypadat takto," obešel kolem mé hlavy a postavil se z levé strany. „Tady má stát sestra a tady, vidíte, je taková hadice. Já pracuji v ústech a sestra všecko rovnou odsává. Tah je silný," zmáčkl knoflík a hadice zahučela, „a když pacient potřebuje vyplivnout, nasadí se na vysavač trychtýř a do toho se plivá. Jenže toho nelze u nás dosáhnout, protože personál je líný." — „A to máte tak se vším," řekla sestra. Šli jsme na rentgen.

V roce 1969 jsem měl stíhání pro „Deset bodů" a čekal mě soud. Představa, že mě v chladném betonu rozbolí všecky zuby, mě strašila. Před dr. Kurkou měli jsme jiného zubaře, s nímž jsem se nijak neznal. Když si přečtl mou kartu, zeptal se: „Vy jste ten?" — „Ano." Chvíli se na mne díval, pak pravil: „Promiňte, ono to sem nepatří, ale mě tyhle věci zajímají: kolik vám bylo, když jste vstoupil do strany?" — „Dvacet roků." — „Otevřete ústa. Takže vy jste od svých dvaceti let pracoval pro to, abychom tu dnes měli Rusy. Tak se na vás podíváme, abychom vás do té basy odevzdali v pořádku."

Byl jsem tehdy zdravý, tím i silný. Plus celá česká společnost, téměř jednotná v soudu, rozlišená jen v odhadu, jak dlouho to může trvat. Za deset let každý z nás musel ustoupit hloub do sebe, jednat s čím dál menší podporou zvenku, ale s důsledky stále těžšími. To je nějaká spotřeba sil! Od špatného ucha pobolívá mě někdy hlava. Přibylo mi dioptrií, dostal jsem žlučník, a dokonce abych šel na EKG. Ale to zas příští týden.

Do jakési polopodzemní kovodílny šel jsem s obavami reklamovat vadnou střelu. Střela byla veliká jak náprstek, čili tlustá a krátká, z matného šedého kovu, čili z olova. Vadu měla prokazatelně výrobní: na jejím obvodu byla menší prázdná bublina. Špatné lití. Přišel tmavý nebezpečný chlap v kožené zástěře, s mlčenlivým vztekem střelu prohlédl — a pak mi beze slova podal jinou. Byla na povrchu bezvadná, jenže měla viditelně menší průměr. — A to máme tak se vším, jak pravila paní Krumphanzlová ze zubního.

STŘEDA 14. ÚNORA 1979

Odcházejíc v poledne do práce Madla se zeptala: „Co budeš dělat?“ — „Co budu chtět. Je to můj život,“ řekl jsem. „To je právě škoda, sakra!“ — „Chceš, abych ti ho dal?“ — „Aspoň půl. Nebylo by to špatné,“ řekla, nasazujíc si kožešinovou čepici. „Přijdu večer pro tebe do práce, chceš? Z domu!“ řekl jsem. „Bylo by to dobré. Ale je to zbytečné.“ Natáhla si na malé ruce rukavičky, otevřela dveře na chodbu, ještě se obrátila a řekla: „Nevyměníš mě za čočovici?“ — „Ne.“ — „Já su oves.“ — „Co to má znamenat?“ — „Je horší, ale potřebný.“

Naložil jsem aktovku knihami, které odkládám pro nezastižitelného B., a vyrazil jsem tramvají na dalekou cestu. Když jsem ho posledně nechytl doma, nechal jsem mu lístek, aby přišel. Nepřišel, výborně, tak já teď dělám ještě tento povinný pokus, a když zas nebude doma, rád milého B. zruším. Nějak začít musím. A ten sympatický mladý autor, který měl udělat do své knížky fotky (600 Kčs), vložit je do opsaného rukopisu a ten jenom zanést do vazby, také to dosud neudělal, a já se ani nebudu ptát proč, nýbrž ho zruším. A tak dál. Do mých dnů bude se šířit volno.

Na čtení do tramvaje vzal jsem si tenkou knížku, obsahující Šimsovu studii o Havlíčkovi a Mezníkovu o Jeronýmu Šrolovi. Mezníka neznám, nikdy jsem ho asi neviděl, jeho psaní a způsob úvahy se mi ihned zalíbily. Píše o politickém člověku husitské doby, který si za všech etap revoluce udržel majetek, postavení a moc, když kolem něho mnozí mizeli dokonce na popravišti. Mezník na otázku, jak

je to možné, kreslí tři odchylné, ale stejně pravděpodobné pohledy na toho člověka: buď pro majetek, rodinu a kariéru plynule zrazoval, nebo obratně a odůvodněně taktizoval, zachraňoval, co mohl, a s pocitem hříchu v smutku a pokoře „bránil nejhoršímu“, nebo konečně to byl člověk vůbec čestný a pravdivý až do té míry, že se o ničem neklamal, pronikavě poznával realitu a jednal v ní vždycky podle svého nejlepšího přesvědčení, jež se vyvíjelo s hnutím a dobou.

B. jsem nenašel doma a tímto mu dávám na vědomí, že s ním končím. Jel jsem ke Zdeně. Uvítal mě výbuch černé chlupaté vášně — Bibisa. Zdena nepřišla ještě z práce. Odložil jsem tašku a šel s Bibisou ven. Vyskakovala po mně a skoro lidsky vykřikovala. Pak zas letěla s jemným klapkáním drápů po schodech dolů a každou chvilku obrátila hlavu, hleděla na mě do veliké výšky a její šílená radost mě až bolela. Bibisa je pekinézka, celá černá, vypadá s velikýma vystouplýma očiskama jako ďáblík.

Obešli jsme blok, a Bibisa nic. Šel jsem s ní do parčíku na sníh, tam taky nic. Nechal jsem ji pochodit sněhem, aby si očistila tlapy, a odnesl ji na ruce domů. Věděl jsem, co a kde mám hledat, taky jsem to našel, přistrčil k tomu Bibisin ďábelský obličejík a symbolicky ji pleskl po zadečku. Valila na mě oči a její ukrutný strach mě až rozesmál. Ale uviděl jsem také, že má jedno oko zarudlé. Tu jsem si povšiml na stole flaštičky s borovou vodou, oční masti a vaty. Vymyl jsem jí oko a namazal. Obešel jsem vedlejší pokoj, abych zjistil, co je nového. Našel jsem nový účet z advokátní poradny na tři sta korun a rozepsané, pro mne připravené tři články, které jsem tu posledně nechal: „Milý Jiří Grušo“, „Milý Luboši Dobrovský“ a „Milým přátelům Vaculíkovi, Havlovi a Pithartovi“. Náš milý spor pokračuje, ve vší lásce. Zdena to všecko opisuje, ale nepřiměl jsem ji, aby se mezi mnou a Jiřím rozhodla. „Nemůžu si pomoct,“ řekla, „když jsem toho Jirku opisovala, musela jsem se smát, nejsem schopna brát vás vážně.“ Vtipný únik, docela. Pak jsem se podíval na číslo stránky vložené do stroje: v Tatarkovi sebou ale mrskla! Jen ať je to co nejdřív pryč, jistě jí občas přijdou prohlédnout stůl, a Bibisa je pekinéz příliš jenom symbolický.

Za chvíli Zdena přišla (Bibisiny výbuchy lásky), zápěstí pravé ruky ofačované, má v něm zánět. S levou rukou zas chodí na obstřiky. Se žaludkem má jít na rentgen, s páteří na cvičení: sumárně je to klinický uzel kontraindikací, jehož koneček by se snad dal najít po dlouhém odpočinku v klidu a péči, bez rozčilování a bez psaní. Tu páteř má doničenou z Petlice, žaludek a nervy z policejního tažení proti Petlici, jež loni v srpnu vyvrcholilo originálním terorem: zavřeli Zdenu na venerologické oddělení, kde byla násilím vyšetřena na pohlavní nákazu. Byla tam tři týdny, nesměla telefonovat, psát ani dostávat poštu, a to ještě nebylo všecko.

„Bylo mi dnes tak špatně," řekla, „že jsem jenom seděla nad stolem a bránila se omdlít nebo řvát." — „A kouřit ti šlo?" — „Jenom osm cigaret! Za celý den!" To jí opravdu muselo být zle. „Neměla bys tolik psát. Proč toho Tatarku tak valíš?" — „Podívej, miláčku: zavřeli mě do fabriky, aby mi znemožnili opisovat. Proto píšu, a třeba zdechnu." Vzala si cigaretu a nabídla mi taky, vzal jsem si. „Bohužel," řekla, „nedaří se mi psát to tak čistě, jak bych si přála. Přece jenom se mi ta slovenština už vzdálila. A tys tam," rozesmála se bezhlasně, až cukala břichem, proto se hned musela chytit za žaludek, „tys tam ještě nadělal sto padesát vuokaní navíc!" Řekl jsem: „Přiraž si samozřejmě padesát haléřů na stránku." Ukázala na stůl, kde ležel účet z advokátní poradny: za neúspěšnou stížnost proti teroru z loňského léta. „Viděl jsem. Můžu ti dát zálohu na Tatarku, jsi s ním skoro hotová." Dal jsem jí čtyři stovky. „Děkuju," řekla. „Není zač, jsou to tvoje peníze." — „Píšu to velice ráda. Mám při tom… hm, potěšení," řekla. „Kde?" zeptal jsem se.

Po předkrmu (cigareta značky Sparta) Zdena cosi chatrně pojedla (Bibisina láska zas u jejího boku), pak jsme vypili kávu a ukázalo se nejrozumnější ze všeho jet s Bibisou na pohotovost. „Včera večer měla teplotu, bělmo oka zarudlé, ale teď jí úplně šedne celé oko!" Na veterinárním středisku v Říčanech jsme asi půl hodiny čekali. Bibisa přijala injekci bez mrknutí. Vyšetření s ošetřením stálo jenom třiatřicet korun, zaplatil jsem je. Zítra večer s ní Zdena musí sem zajet znovu. Jeli jsme zpátky do Prahy, chtěla mě zavézt domů,

ale nechal jsem se vysadit na konečné devětadvacítky. Cestou jsem četl Šimsovu studii o Havlíčkovi. Jestli najdu volné ženské ruce, nechám tu knížečku opsat.

Madla přišla z práce až v deset. „Jak bylo?“ zeptal jsem se. „Dneska jsem si ale zacvičila!“ Nerozuměl jsem dobře (to mé ucho), opakovala větu, já jsem řekl: „Doufal jsem, že slyším: Dneska jsem s nimi ale zacvičila!“ Vzala si čtvereček knekebrótu, z lednice tvaroh, sedla ke stolu. „Dělala jsem osm příjmů.“ — „Jak to, že ty?“ — „Protože jsem tam byla sama.“ — „Oni tě zas nechávají samou?“ podivil jsem se, protože už asi rok Madla nesmí zůstat v místnosti sama, aby nemohla mluvit s klientem, kdyby v té chvíli nějaký přišel. A teď přijímala! Šeredně se na mě zašklebila a zasyčela: „Proč to tady říkáš?“ — „Tys řekla, sakra, žes dělala osm příjmů.“ Vytáhl jsem telefonní šňůru ze zdi (pošetilost) a ona mi o nich vyprávěla.

Potom se zeptala: „A ty cos dělal?“ — „Tak,“ pokrčil jsem rameny. „Měls čočovici?“ — „Nebyl čas,“ řekl jsem a nedodal, že nebyla ani myšlenka a hlad.

Přeju si dobrou noc. Měl jsem dnes v plánu psát něco jiného, co si dlužím. Ale to mi nešlo. Lehnu, vezmu Ladislava Klímu a budu dál číst taky příšerný příběh Siderův s Oreou.

PÁTEK 16. ÚNORA 1979

Je takové pěkné dopoledne. Jsem doma sám. Na dnešek teplota zas klesla trochu pod nulu, střechy naproti poprášil drobný sypký sníh. Můžu dělat sto věcí. Obtáhl jsem kresby v mém deníku, které chci reprodukovat. Retušoval jsem dvě staré fotografie, které musím dát ofotit. Nevím, kdo je dělal. Vyptal jsem si je před asi patnácti lety od kmotřenky, ačkoli jsem nevěděl, co znamenají, chtěl jsem je pro jejich náladu a tón. Teď mi zas přišly pod ruku a já jsem je teprv rozluštil.

Jedna ukazuje cestu lemovanou z obou stran lipami. Za lipami je řada stodol, ke každé vede přes příkop mostek, dřevěný. Cesta zahýbá za kmeny lip, takže není vidět, jestli tam už stojí, či ještě

nestojí — naše chalupa. Na cestě dřepí chlapeček v bílé kšiltové čepici, je to asi můj bratranec Ludvik Kozáček. Protože Ludvik je starší o čtyři roky než já, je-li to na fotce on, naše chalupa ještě nestála. Je to podivný pocit, jako by se stalo až kouzlo, uvidět naši ulici, jak o ní píšu v „Sekyře“, kdy už tak nevypadala, byla jenom vzpomínkou, kdy jsem netušil, že existuje taková fotografie, a najednou ji mám.

Na druhém snímku je zas bratranec Ludvik Kozáček a husy, ale ty k němu nepatří, oni husy nemívali. Děj — na krátké oškubané trávě sedící Ludvik a pasoucí se husy — odehrává se pod Katrmajerovým mlýnem a pilou, ta je vlevo vidět. Vpravo je dřevěná stodola, byla. Cesta vine se mezi stodolou a mlýnem do Klobucké, což bylo obecní pastvisko, kde se pásaly krávy nebo kozy. Tadyma jsem prvně hnal Ajnu, ona mě nechtěla uznat a každou chvilku proti mně útočně obrátila hrbatou hlavu, protože tatínek ji schválně naučil trkat, dřív byla hodná.

SOBOTA 17. ÚNORA 1979

Pana Ladislava Klímy horory na mě účinkují jedině poeticky. Čtu je před spaním, a pak se mi klidně zdá všední kancelářský sen. Například jak mě vezmou zpátky do rozhlasu, já přijdu do naší redakce, tam mi v koutě ukážou stůl, poznávám ho podle skvrn, prachu a rozsypaných sponek. V šuplíkách jsou složky a desky, prázdné, zažloutlé papíry, prázdné, nikde ani litera ničeho. Kolem mne sedí neznámí mladí lidé, blbí pro režim, odvracejí se, mají zakázáno se mnou mluvit. Mám něco psát, můžu psát, co chci! Ale ani slovo z toho nebude vysíláno. A toto je mi darováno jako velkorysé řešení, takto se pro mne liberalizovaly poměry na doživotí. Vzbouzím se s úlevou. Co takový sen znamená? Nevěřím na prorocký význam snů, ale na diagnostický ano. Znamená to tedy, že vylučovací metodou probírám slepé cesty do budoucna? Co se mi nakonec zjeví jako řešení či nutnost?

Udělal jsem třicet snímků Dominika Tatarky s kočkou na krku. Z Brna jsem dostal v negativu několik snímků prof. Komárkové,

vybral jsem jeden, ale „náklad“ si nechám někde udělat a zaplatím. Přestává mě, prosím, bavit dělání fotek: když jsem byl s povinnými hotov a mohl začít své, listoval jsem negativy sem tam, ale do ničeho se mi nechtělo. Jedině jsem našel a udělal „37 let“. Péra přimalovat vypadalo by ušušňaně, tak jsem je k hlavě vyřízl, podložil červeným papírem, efekt je skvělý. Péra mi žhnou nad hlavou jak ohníčky svatého ducha, jenž však by tentokrát byl od ďábla.

Včera jsme viděli v divadle Orfeus pásmo poezie Oldřicha Wenzla „Rozházené kopretiny“. Orfeus není žádné divadlo, nýbrž jenom soubor nedobrovolně kočovný: vždycky když se někde usadí a když ho publikum najde, dostane vyhazov. Vede ho Radim Vašinka, a to je čaroděj. Před lety mě mátl nesoulad mezi jeho robustním zjevem a nepatřičně měkkým vystupováním. Co jsem v jeho divadle viděl, připadalo mi přejemnělé a potvrzovalo můj názor, že poezie je změkčilost neslušící mužskému. Teď jsem viděl dvě jeho představení: Gilbertovy „Piráty z Penzance“ a tohoto Wenzla. Vašinka je pořád týž — a jeho divadlo je strhující a skvělé! Takže jsem asi byl předtím větší blbec. Vašinka se ztvrdil setrváním na své metodě a jejím zdokonalením do výrazu, který mě okouzluje. Jeho divadlo se odehrává bez kulis, jenom na praktikáblech a pod světly. Hned zaprvé: je se na co dívat — na množství rozličně půvabných děvčat. Za druhé: autorův text je sotva půlkou podívané, druhou přidává Vašinka: mění text v bizarní balet a parlando-operu. Wenzlovy básničky, říkanky, aforismy, promluvy a pomluvy by písemně nebyly téměř slyšet a vidět. Vašinka je provádí, dohání a přehání, Wenzl by se ohromně bavil.

Wenzl ovšem se už nebaví, Wenzl odpočívá v hrobě na Chloumku u Mělníka, když si byl předtím čtvrtinu života poležel na posteli. Včerejší představení bylo zas poslední: dostali výpověď. Když jsem se Vašinky ptal proč, odpověděl, že za ním po čase vždycky dorazí jeho špatně vyplněný dotazník, obsahující otázku „Co soudíte o vstupu vojsk v roce 1968…“. Tak proč se ta hovada ptají, když očekávají jenom jednu odpověď? Je mi líto, že toto divadlo zas nikdo nebude znát, ačkoli je unikátně krásné na světě.

NEDĚLE 18. ÚNORA 1979

A dobrý den!

Snídáme v půl jedenácté. V noci mě posedly nové skvělé ideje, jen vstát a začít psát. Ale nemůžu rozdělávat další věci. Tak jsem hleděl do šera, prošel se potmě po pokoji, díval se z okna a cítil se dobře. Je jasné, že můj úmysl je správný: všecko postupně pustit z rukou, všecky věci, a nechat si jenom myšlenky. Bude mi však dopřán aspoň takovýto klid aspoň po tento rok? Během několika příštích měsíců, bezpodmínečně však do léta, vydám z „Milých spolužáků" knihu raně indiánskou, knihu dělnickou, knihu studentskou, novinářskou (zahrnující možná až roky 1967–1968) a na podzim poslední knihu — pozdně indiánskou. (Jsem tak ukázněný, že tuto blbost při přepisování načisto v roce 1980 ani neškrtám!) Kdybych ale měl někoho, kdo by mi sháněl doklady, opisoval je, doplňoval bibliografii, kopíroval fotografie a rozmnožoval je!

Ondráš jel kamsi s Martou, Jan se chystá dělat fotky z letní cesty po Slovensku. My s Madlou pojedeme na Chloumek u Mělníka za Wenzlem.

Je zas večer.

Wenzl přebývá v rohu lesního hřbitova pod firmou rodiny Blažejovy, byli to samí právníci.

„Omlouvám se
Že jsem v této knize mluvil hodně o sobě
Ale před několika měsíci
Ranila mě slabší mozková mrtvice
A ústa se mi zkřivila
Nemohl jsem jíst ani pít
Již je mi lépe
Měla jste však pravdu vážená paní
Když jste mi dala kvinde
Ale já bych vám váš dům na Václavském náměstí taky nerozboural
A jedno či dvě dítky bychom také vychovali
Nahé či roztrhané by rovněž nechodily

Ale láska nedá se nutit
A my byli veselí a zdraví
Měla jste milá paní pravdu
Že jste mi asi před dvaceti pěti lety dala kvinde
Teď mohu špatně chodit
Ale jinak vypadám svěže
A nějakou nemoc by mi ani nikdo nehádal
Až zemru
Chtěl bych ležet v hrobce na Chloumku nad Mělníkem
Je tam klid a jen občas přelétnou nad hřbitůvkem ptáci
Zda budu pohřben či spálen je mi lhostejné
U mého hrobu bych nechtěl dlouhé návštěvy
Tichá vzpomínka stačí
…“

A tak jsme se jenom zastavili, obešli hřbitov a šli pryč. Hřbitov je velice pohodlný, přestože neveliký. Rohové místo je výhodné, a já jsem pocítil nespokojenost, že nedostanu v Brumově to číslo 55. „Co je také nepříjemné,“ řekl jsem, „že ten z nás, kdo umře dřív, bude muset na druhého čekat tak daleko.“ — „Já nevím,“ řekla Madla, „myslíš, máme zůstat při tom Brumově?“ — „Já na tom trvám. V Praze nemá žádný smysl ležet v hrobě.“ — „Až umřu,“ pravila Madla, „přijde plakat hodně lidí.“ Má pravdu.

Zpátky nechtělo se mi jet ordinérní cestou Mělník–Praha. Madla řekla: „To máš, pravda, už moc projeto.“ Myslela na mé cesty se Zdenou. „Nepokračuj, nebo to navalím schválně do stromu,“ odpověděl jsem. Jeli jsme přes Mšeno, kde byly v ulicích vysoké začerněné hradby odhrnutého sněhu, cesta však většinou už suchá. Z plochých bílých polí, oslnivě se třpytících v slunci, stoupala hejna havranů. Nízké nebo dolů skloněné větve stromů doběla ohryzali zajíci. Tu a tam byly v polích upevněny otepi sena. Cesty prázdné, co asi dělají všichni lidé? Zdena jistě mlátí na stroji Tatarku. A to jsem jí říkal: „V neděli jdi určitě také trochu ven!“ Ale ona nepůjde, aby mi mohla říct, že nebyla.

Přes Byšice dojeli jsme do Kostelce nad Labem. Nízké ploché městečko, šedivé, zaostalé. Náměstí a ulice rozhrabané, dělají novou kanalizaci. Po rozbředlém sněhu lítali však na hřišti fotbalisté a několik mladých lidí se na ně dívalo. Zastavil jsem před špatně vypadající přízemní hospodou. Temným průjezdem jsme dveřmi v tlusté zdi vešli do výčepu, který vypadal sousedsky, a odtud do nízké potemnělé místnosti se dvěma malými okny. Po obvodu stály čtvercové stolky. U každého seděl jediný či nanejvýš dva staří lidé, jen v koutě u okna starý tlustý muž se dvěma vojáky. Stůl u sálajících kamen byl volný. Pověsil jsem kabáty na věšák umístěný v takové výšce, že jsem naň sotva dosáhl. Sedli jsme si ke kamnům a dívali se. Na jedné stěně byla veliká dřevěná štika, která držela v zubech menší rybku, pod ní dvě trofejní štičí hlavy s ostrými zuby a proschlými skřelemi. Nad námi uprostřed zdi visel diplom, jímž se udělovalo čestné členství rybářského spolku panu Zurynkovi za neocenitelné zásluhy. Po stranách v honosně ozdobných rámech visely dva barvotisky: Hus v kapli Betlémské a Žižka na válečném voze. Naproti bylo zrcadlo a za jeho rámem zastrčeny pohlednice od moře a oznámení, že 1 hodina hry na kulečníku stojí 2,80. Na poličce ležely dvoje mariášové karty, dřevěné počitadlo a jakýsi usmolený zápisník, tužka, křída, popelník. Uprostřed místnosti stál a všichni, co seděli osaměle kolem dokola, na něj hleděli — kulečníkový stůl. Právě na něm hráli dva vojáci základní služby, dva jejich druzi seděli v koutě u stolu se starým tlustým mužem.

Objednali jsme si kávu a limonádu. Seděli jsme tam a dívali se asi půl hodiny. Káva byla dobrá. V hospodě bylo ticho, jenom barevné koule třaskaly. Staré hodiny na klíč, visící nad zrcadlem naproti nám, ukazovaly čas shodující se s mými hodinkami v kapse, ale s časem venku se neshodovaly. Vůbec se mi do toho času nechtělo.

PONDĚLÍ 19. ÚNORA 1979

Bylo ještě šero, teprv asi půl desáté dopoledne, když přišla Daňa Horáková a udělala tady jasnou skvrnu svým červeným kostýmem. Pod ním měla bílou poloprůhlednou sámkovou halenku.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy Český snář.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.